

oudheidkundige Vereniging

MEDENBLICK

10. Hotel Boll

OPGERICHT 1962

Inhoud

Pagina

Inhoud	
Voorwoord door Ad Kamma en Sjaak Pronk	1
75 jaar bevrijding door Sjaak Pronk	2 - 4
Oorlogsherinneringen Vooreiland 2 door Frans Zaal	5 - 9
Huizen Vooreiland 10, 11 en 12 door Peter Swart	10 - 16
Het "Wapen van Medemblik" door Ad Dudink	17 - 21
Het Gedicht door Ad Dudink	22
Toen en Nu door Ad Kamma en Arnold de Greeuw	23 - 31
Het Stationsgebouw door Ad Kamma	32 - 38
Van Wijngaarden door Gerard de Vries	39 - 43
Vlaming en ME-2 door Sjaak Pronk	44 - 47
Jaarverslag 2017-2018 door Ton Pronk en Ronald Boekel	48
Colofon	

Afbeelding voorzijde:
Het "Wapen van Medemblik".

Voorwoord

De langst lopende rubriek van de Jaaruitgave is 'Toen en Nu'. Deze rubriek is gestart in 2011 en werd verzorgd door redactielid Arnold de Greeuw, die voor de foto's zorgde, en zijn schoonvader Jan Beek, die tot 2018 de begeleidende teksten schreef. Jan Beek is op 22 maart van dit jaar overleden en dat wil de redactie niet onvermeld laten passeren. Wij zijn hem veel dank verschuldigd voor de historische kennis die hij via 'Toen en Nu' met ons wilde delen. De voor u liggende Jaaruitgave 2020 heeft als thema 'Gebouwen en architectuur in Medemblik'. Mede daarom dit keer geen artikel over de industrialisatie van Medemblik. Het is ook zo dat de pool waaruit werd geput voor deze serie wat uitgeput raakt. Wellicht komt er nog één aflevering.

Het jaartal 2020 heeft als bijzonderheid dat 75 jaar geleden de Tweede Wereldoorlog werd beëindigd. Door de beperkende bepalingen die sinds medio maart golden, ter beteugeling van de verspreiding van het coronavirus, is het van een echte viering van de bevrijding niet gekomen. Voor het plan van de redactie om er aandacht aan te besteden bestond uiteraard geen belemmering.

In het eerste artikel staat Sjaak Pronk stil bij een aantal gebeurtenissen aan het einde van de oorlog en de daaropvolgende bevrijding van Medemblik. Die bijzondere periode wordt mede ingekleurd door belevenissen en ervaringen van Medemblikkers. Soms komt er per toeval een artikel op het bureau van de redactie dat precies past in het thema. Zo heeft Frans Zaal uit Castricum, als klein jochie, in de Tweede Wereldoorlog enkele jaren met zijn ouders op Vooreiland 2 doorgebracht. Onlangs is hij daar nog een keer langs geweest en dat heeft hem geïnspireerd tot het opschrijven van zijn herinneringen aan die tijd. Boeiende stof voor onze Jaaruitgave!

Het volgende artikel is geschreven door Peter Swart, die zijn faam als stadshistoricus hiermee weer helemaal waarmaakt. De ontstaansgeschiedenis van de karakteristieke huizen Vooreiland 10, 11 en 12 wordt op een boeiende manier uit de doeken gedaan. Indrukwekkend bronnenonderzoek leidt tot een precies bouwjaar, namelijk 1641. Herkenbaar is het om te lezen over conflicten tussen opdrachtgever Hendrik Claasz Gietermaker en meester metselaar Reijer Cornelisz. Het artikel besluit met een oproep om de naam 'Het scheve huis', in het kader van toeristische marketing recentelijk toegekend aan de panden, te wijzigen in 'Gietermakerhuizen'. Die naam doet recht aan de ontstaansgeschiedenis van de drie huizen uit de Gouden Eeuw. Een voorstel waarin de redactie zich volledig kan vinden.

Ad Dudink neemt ons in zijn interessante bijdrage mee naar een wel heel bekende plek in Medemblik: Oosterhaven 1. Het pand, dat we kennen als het "Wapen van Medemblik", kent een rijke historie. Opgericht in 1592 als bierbrouwerij heeft het in de loop der eeuwen al diverse functies mogen vervullen.

Het gedicht over Medemblik dat in deze Jaaruitgave is opgenomen, is eigenlijk een weemoedig loflied op ons stadje. Het is een omzetting die is verzorgd door frater Eufrasius, één der Fraters van Tilburg, aangezien het sterk overeenkomt met het volkslied van die stad.

In de serie 'Toen en nu' nemen Arnold de Greeuw en Ad Kamma u mee langs een aantal markante gebouwen die in de loop der tijd soms enorme veranderingen hebben ondergaan. Iets wat ook kan gelden voor de hele locatie waarop die gebouwen staan. Het eerste geldt bijvoorbeeld voor Kasteel Radboud, terwijl het tweede treffend is voor 'De Munt'.

Het stationsgebouw van Medemblik is al 133 jaar oud. Ad Kamma vertelt over de aanleg van een spoorlijn tussen Hoorn en Medemblik, waarlangs van 1887 tot 1935 ook reizigers werden vervoerd. Hoofdmoot van het artikel vormt informatie over de keuze van het stationstype, de verwerving van de gronden, de keuze van architect en aannemers, de uitwerking in bestekken. Al met al ontstond zo een visueel aantrekkelijk en gaaf gebouw waar we als stad best trots op mogen zijn. Mede omdat het ook door Medemblikkers is gebouwd!

Het voorlaatste artikel in deze Jaaruitgave gaat over de Medemblikker stadsarchitect Van Wijngaarden. Auteur Gerard de Vries, Van Wijngaarden is de betovergrootvader van zijn vrouw Florence, geeft ons een bijzondere inkijk in het indrukwekkende oeuvre van deze creatieve en bijzondere man. De artikelenreeks in deze Jaaruitgave wordt afgerond door een interessante bijdrage van Sjaak Pronk over een tweetal Medemblikker architectenbureaus: Vlaming en ME2. Zijn artikel levert een mooi beeld op van een onderdeel van de plaatselijke bouwsector.

Afsluitend treft u aan het Jaarverslag 2018-2019 van het bestuur van de vereniging.

Namens de redactie, Ad Kamma/Sjaak Pronk

75 jaar Bevrijding

Het is dit jaar 75 jaar geleden dat Medemblik werd bevrijd. Het stond voor de redactie vast dat ook wij daar aandacht aan moesten schenken. Over de belangrijkste gebeurtenissen te Medemblik in oorlogstijd is door J. Zwaan uitgebreid melding gedaan in een artikel in 'Een nieuw Medemblikker scharre-zootje'. Het is niet nodig aan de hoofdlijnen nog iets toe te voegen. Het gaat in het navolgende over de gebeurtenissen aan het eind van de oorlog en over de bevrijding. Ook is aandacht voor de beleving bij de tijdgenoten.

De onderwaterzetting van de Wieringermeer

We beginnen het verhaal over het einde van de oorlog bij de onderwaterzetting van de Wieringermeer door de Duitsers. Op de website van het Zijper Museum vinden we daarover het volgende:

“Eind maart 1945, als de Hongerwinter al vier maanden duurt, zijn 20.000 mensen de hongerdood gestorven en zo'n 200.000 lijdten aan de hongerziekte. De Canadezen dringen de Achterhoek en vervolgens (begin april) Overijssel en de drie noordelijke provincies binnen.

Daardoor komt de aanvoer van steenkool en levensmiddelen over het IJsselmeer tot stilstand. De stroomvoorziening (kolencentrales) valt bijna geheel stil, veel bakkers kunnen geen brood meer bakken en er zijn bijna geen aardappelen meer. Massale sterfte in het westen dreigt... tenzij er heel veel voedsel gedropt zal worden of de bevrijding snel komt.

De Duitsers hebben een grote inundatie (onderwaterzetting) van het westen van Nederland (provincies Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland) voorbereid. Daartoe wordt het waterpeil van het IJsselmeer hooggehouden en zijn springstoffen aangebracht bij diverse sluisen, poldergemalen en elektrische centrales. 'Sprenkcommandos' staan klaar om één en ander op te blazen. Midden april bevrijden de Canadezen de Veluwe.

In april 1945 telt de Wehrmacht bijna 120.000 voldoende bewapende militairen in West-Nederland. Hun stemming is gedrukt, maar gegeven bevelen worden nog opgevolgd. De Binnenlandse Strijdkrachten (BS, het verzet) heeft 17.000 man 'strijdend gedeelte', waarvan slechts de helft met een handvuurwapen. Die zijn dus geen partij. De Duitse bezetter vreest geallieerde luchtlandingen, bijvoorbeeld in de daarvoor zeer geschikte Wieringermeer, en de opmars van de Canadezen met hun zware wapens. Op 6 april waren de Georgische hulptroepen van de Duitsers op Texel aan het muiten geslagen.

Vanaf half februari 1945 hadden de Duitsers de onderwaterzetting van de Wieringermeer voorbereid. Springstoffen (onontploffte Engelse en Amerikaanse vliegtuigbommen) werden op twee plaatsen in het dijklichaam aangebracht. Het voorwerk daarvoor was gedaan door bij een razzia in Schagen opgepakte Nederlanders. Op 17 april om 12.15 uur werden de bommen tot ontploffing gebracht en stroomde het Zuiderzeewater de polder in.

Afb. 1: Wieringermeeders bereiken nog net voor het water Medemblik (april 1945).

De 7.000 inwoners en de onderduikers (1.000-2.000) zochten een heenkomen. In twee etmalen werd de hele polder, bijna twee keer zo groot als de huidige gemeente Zijpe, gevuld met 750 miljoen m³ water, gemiddeld 3,75 m hoog.

"Het was een verschrikkelijk gezicht. Tussen de paard-en-wagens door reden vrouwen met hoog opgestapelde kinderwagens, fietsen en handkarren. Huilende kinderen sloften over de lange, lange weg; voor velen meer dan 12 kilometer. Boerenmeisjes rukten wanhopig aan weerspannige koeien of joegen gillend en slaand varkens voort".

Er waren geen directe persoonlijke slachtoffers, maar wel gingen 26 runderen en twee varkens verloren.

De Wieringermeeders vluchtten vooral naar de randgebieden om de polder: naar Barsingerhorn 93 gezinnen, naar Wieringen: 134, Wieringerwaard: 97, Winkel: 72, Hoogwoud: 89, Medemblik: 115. Of gingen terug naar hun oorspronkelijke plaats van herkomst, waar familie onderdak verschaftte.

Tot zover dit verslag op bovengenoemde website. Afbeelding 1 geeft een impressie van de dramatische vlucht voor het water.

Vredesklanken te Medemblik

In mei volgt dan de bevrijding door de Canadezen. Op de website van het Westfries Archief vinden we het volgende: ".....de Medemblikker Courant deed uitgebreid verslag van de gebeurtenissen in Medemblik tijdens de eerste vrije meidagen. Op 12 mei 1945 verscheen de eerste editie van de Medemblikker Courant sinds maart 1942. Op de voorpagina stond een mededeling dat de burgemeester zijn ambt weer zou hervatten en een korte toespraak van koningin Wilhelmina. Daarna volgde het verslag over het verloop van de bevrijding.

Vrijdagavond vier mei werd de capitulatie over de radio bekend gemaakt. Zaterdagmorgen namen leden van het verzet de wacht bij het raadhuis. Voorzichtig kwamen de eerste vlaggen tevoorschijn. Maar de bewoners bleven dat weekeinde, op aandringen van de verzetsleden, voorzichtig.

Pas maandag durfden de bewoners feest te vieren, de klokken werden geluid en de vlag werd gehesen op de officiële gebouwen. Dinsdag werden de 'foute' bewoners van Medemblik ondergebracht in een gymnastiekgebouw. De Joodse familie Van de Velde werd warm onthaald met bloemen, vlaggen en een muziekkorps.

Op donderdag 10 mei vond een herdenking plaats, er werden kransen gelegd voor de gevallen strijders. En eindelijk kon een aantal Canadezen worden bejubeld, zij maakten kwartier in de stad.

Die avond werd er volgens de krant 'voor het eerst eens duchtig gehost'. Muziekkorps Crescendo zorgde voor de muzikale omlijsting. Het duurde een aantal edities voordat de Medemblikker Courant uit de jubelstemming kwam en weer een gewone krant werd."

Afb.2: Joop Pronk en Marie Ruitenberg op Bevrijdingsfeest (vermoedelijk 1946).

Bij gelegenheid van het memoreren van 75 jaar na het uitbreken van de oorlog zijn enkele vrouwen geïnterviewd, die dit in Medemblik hebben meegeemaakt: mevrouw Katuin en mevrouw Pronk-Ruitenberg (beiden inmiddels overleden). Zij vertelden het volgende: "Het laatste halfjaar van de oorlog was er geen school en mevr. Pronk kon thuisblijven, met behoud van salaris. De bevrijding werd aangekondigd door het luiden van de kerkklokken. Dat was de hele oorlog niet gebeurd en maakte enorme indruk!

Afb.3: Bevrijdingsfeesten (mei 1945).

Grote indruk maakte het ook op mevr. Katuin dat de Duitse oorlogsschepen wegvoeren uit de Oosterhaven! Dat was toch echt wel het bewijs dat de Duitsers waren verslagen. En de Duitse soldaten moesten ook hun wapens inleveren in 'Het Wapen (!) van Medemblik'. Mevr. Pronk vertelt dat alle vrouwen witte jurken aantrokken, gemaakt van lakens. Dat was natuurlijk een apart gezicht. Ook hoorde je steeds een spotliedje in het Duits. Ze kan het nog steeds uit haar hoofd zingen. Er was algehele euforie dat de oorlog was afgelopen: "Sommigen leken wel gek. Lachen bij het kaalscheren van de vrouwen die met de Duitsers waren gegaan."

Peters was op 19 april 1944 gearresteerd omdat hij geweigerd had om inwoners van de stad aan te wijzen voor het aanleggen van loopgraven en schuttersputten. Op 8 mei 1944 werd hij oneervol ontslagen als burgemeester. Als allerlaatste memoreert hij dat op 12 september 1947 het nieuwe stadhuis officieel werd ingewijd; het was al in 1942 in gebruik genomen (Zwaan, t.a.p. blz. 170-178).

Hiermee eindigt ook dit korte verslag over de gebeurtenissen die 75 jaar geleden plaatsvonden aan het eind van de Tweede Wereldoorlog.

Afb. 4: Nieuwstraat, bevrijdingsfeest op de vrachtwagen van Lau Kool (mei 1945).

Dat van het kaalscheren heeft overigens niet plaatsgevonden volgens Zwaan. Hij meldt het volgende over het optreden van de Binnenlandse Strijdkrachten: "Zij voorkwamen maar ternauwernood het kaalknippen van z.g. 'moffenmeiden' op de Nieuwstraat temidden van een opgewonden menigte en bewaakten de massa aangespoelde voorwerpen en materialen langs de dijk van de overstroomde Wieringermeer. De 11e mei kwam het nieuwe gezag."

Hij meldt verder dat op 15 mei een wedstrijd plaatsvond tussen M.F.C. en een elftal van Canadezen: uitslag 2-1. De verliezende bevrijders kregen van de M.F.C.-voorzitter bloemen en een taart aangeboden.

Op 30 september 1945 vond het grote (echte) bevrijdingsfeest plaats. Zwaan besluit zijn verhaal met het memoreren van de eerste gemeenteraadsverkiezingen in juli 1946 en de herbenoeming van burgemeester Peters op 16 oktober 1946.

Sjaak Pronk
Medemblik, februari 2020

Geraadpleegde bronnen

J. Zwaan, Medemblik en de Tweede Wereldoorlog, in: F.J. Bakker, W.F.M. Brieffies en C.A. van Zijverden, *Een nieuw Medemblicker scharre-zootje. Enkele grepen uit de geschiedenis van Medemblik, 1289-1989*, Schoorl, 1989, 155-178.
<https://www.zijpermuseum.nl/niestadt/wm/>
<https://www.westfriesarchief.nl/historie/thema-s/oorlog-en-vrede/bevrijdingskranten>
J. Mul-Paardekooper en J.J.M. Pronk, Interview over de Tweede Wereldoorlog, *Jaaruitgave Oudheidkundige Vereniging "Medenblik"*, Medemblik, 2015, 19.

Herkomst afbeeldingen:
J. Zwaan, Schoorl: 1.
Sjaak Pronk, Medemblik: 2.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 3, 4.

Herinneringen van Frans Zaal aan de periode 1943-1945 op Vooreiland 2

Frans Zaal heeft als kind enkele oorlogsjaren in Medemblik doorgebracht. Bij gelegenheid van zijn 82^e verjaardag boden zijn kinderen hem een dagje Medemblik aan. Onderdeel hiervan vormde een bezoek aan de woning op Vooreiland 2, waar nu Piet en Lena Goverse wonen. Als dank voor de rondleiding door deze markante woning, heeft Frans zijn herinneringen aan die tijd opgeschreven en naar Piet en Lena gestuurd. Het leek hen en de redactie een waardevol document om in de Jaaruitgave op te nemen.

Vertrek naar Medemblik

Op de foto's van het gezin Zaal voor de oorlog zien we een gelukkige vader en moeder met hun vijf kinderen. Ze bewoonden een mooi huis, wat uitkeek op de duinen in Castricum. Vader was verbonden als verpleger aan het provinciaal ziekenhuis 'Duin en Bosch' en moeder zorgde voor het gezin, want dat was toen gebruikelijk. De oorlog maakte aan dat rustige leven echter een einde.

De Duitse bezetter vorderde het hele complex van het ziekenhuis 'Duin en Bosch' en de patiënten werden overgeplaatst naar óf Warnsveld óf Medemblik, waar ook een 'krankzinnigengesticht' was. Bovendien wilden de Duitsers als kustverdediging een groot schootsveld en daarvoor was nodig dat de huizen voor de duinen werden afgebroken. Ons huis aan de Mient zou dat ook overkomen. Op korte termijn moest dat allemaal geregeld worden. Ik heb het nooit aan mijn ouders gevraagd, maar het moet op dat moment een grote impact gehad hebben.

Ons huis zou worden afgebroken en dus moest er verhuisd worden naar Medemblik, want daar ging de afdeling van mijn vader heen. Vanuit Medemblik kwam een verhuiswagen van de firma Kool ons huisraad ophalen. In mijn herinnering was er ook een taxi, want we konden kennelijk niet allemaal in de verhuiswagen. In die taxi viel een fles melk om; als kind onthoud je vaak onbenullige dingen. In Medemblik werden we afgeleverd op het Vooreiland in een groot statig huis.

Afb. 1: Vooreiland 2 met op de voorgrond oudste zus Rie (1943-1945).

We waren niet de enigen, want vanuit Castricum werd ook het gezin Van Dijk en moeder Visser met haar zoon Harm ingekwartierd. Hoe de indeling werd geregeld weet ik niet, maar ons gezin kreeg de linkerhelft, zowel boven als onder toebedeeld. Omdat we met z'n vijven waren kregen we ook nog op de bovenverdieping de kamer in het verlengde van de in mijn ogen monumentale trap, waar mijn ouders een keuken van maakten met een kachelkje, ik denk een soort salamandertje.

Op zich was het wel wonderlijk, dat drie gezinnen terecht kwamen in zo'n ruim huis. De verklaring was dat het huis de ambtswoning was van de directeur van het ziekenhuis van Medemblik: de heer Von Hirschfeld. Ik heb later begrepen dat die een belangrijke functie kreeg in Den Haag; zal wel met zijn naam te maken hebben gehad. De woning kwam leeg en dus konden er gelukkig drie gezinnen in.

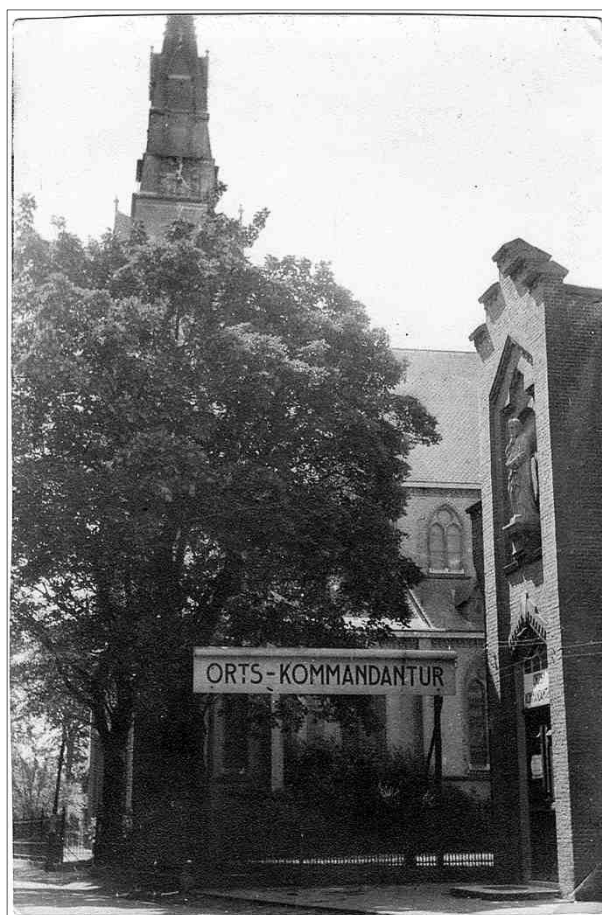
Een tuinhuisje als ziekenboeg

Mijn moeder kreeg in die tijd tuberculose en daarom werd in de royale tuin een houten huisje geplaatst, wat op een rail met de zon kon meedraaien. Zonlicht zou de ziekte kunnen genezen, dacht men. Dit ging uiteraard niet vanzelf en dus moest ik als ik uit school kwam 'moeder bijdraaien'. Dit ging kennelijk zo makkelijk, dat we hollend het huisje draaiden, erop sprongen en gingen afwachten of bij stilstand de juiste plek werd bereikt; zo niet dan moest het over. Mijn moeder vond alles goed.

Afb.2: Het tuinhuisje met de zieke moeder Zaal. Op de voorgrond de auteur van dit artikel (1943-1945).

Dat mijn moeder tbc had was natuurlijk verschrikkelijk, maar bleek ook een voordeel. Omdat het huis zo groot was wilden de Duitsers er hun Orts-Kommandantur in vestigen. Dat kantoor was toen gevestigd naast de katholieke kerk en was kennelijk te klein. (Toevoeging redactie: het betreft de huidige Vincentiuszaal van Verenigingsgebouw Sint Pieter).

Afb.3: De Orts-Kommandantur, onderdeel van het Sint Pieter (1943-1945).

Mijn vader kreeg opdracht onmiddellijk het huis te verlaten, samen met de andere gezinnen. Hij ging toen persoonlijk naar de commandant en meldde dat het bevel zou worden opgevolgd, maar zei er ook bij: 'Vergeet niet dat ik jullie gewaarschuwd heb'. 'Wat is er dan?' 'Mijn vrouw heeft tuberculose.' Het hoefde al niet meer, want de Duitsers waren als de dood voor een besmettelijke ziekte. Gedurende de oorlog heeft de bezetter er verder geen aanspraak op gemaakt.

Later hebben we ons gerealiseerd hoe onveilig dat huisje was. Mijn moeder lag er ook 's nachts in en meerdere keren heeft ze gehoord dat er mensen in de tuin rondliepen. Groter gevaar kwam door het Duitse oorlogsschip, dat achter het huis in de Oosterhaven lag. Als er vliegtuigen vanuit Engeland overvlogen om bommen te werpen in Duitsland, werd er met afweergeschut gevuld vanaf het schip. Op zo'n moment renden we de kelder in om dekking te zoeken, onze moeder in het houten tentje achterlatend!

Bevriend met Siem Korte

Bij het draaien van het huisje kreeg ik vaak hulp van Siem Korte. Siem was mijn boezemvriend en hij woonde op het Achtereiland. We waren onafscheidelijk en meestal speelden we op het Vooreiland, waar ik in de tuin een "eigen" prieeltje had.

Bij dat huisje stond een (sier-)appelboompje, dat in de herfst kleine appeltjes had. We hadden vaak honger en dus genoten we van de kleine appeltjes. Dat ze niet zo geschikt waren als voedsel bemerkten we al gauw aan een fikse buikpijn. We speelden niet zo vaak op het Achtereiland bij Siem thuis, omdat ik wat bang was voor zijn vader vanwege zijn uiterlijk. Zijn moeder was een heel lieve vrouw.

Van Siem kan ik me nog herinneren dat we eens samen naar het raadhuis op het eind van de Nieuwstraat gingen. We liepen op klompen en na verloop van tijd waren die versleten, ook al waren ze gerepareerd met een ijzeren band, omdat de bovenkant vaak afbrak. Om nieuwe klompen te kunnen kopen moest je een zogenaamde klompen bon hebben. Alles was toen op de bon. Mijn ouders zeiden dus tegen ons: 'Ga maar in het raadhuis een nieuwe bon vragen'. Netjes vroeg ik daar om een klompen bon, die ik ook kreeg, maar Siem kreeg hem niet. Thuis heb ik verklaard waarom Siem hem niet kreeg: Siem had een beetje brutaal gezegd: 'Ik mot een klompen bon'. Maar waarschijnlijker was dat zijn termijn nog niet verlopen was. Met Siem heb ik veel gespeeld op zolder in de 'apenkooien'. We hebben later Siem nog opgezocht in Medemblik, waar hij op het industrieterrein als stratenmaker woonde.

Hoe kom je aan brandhout?

Het huis op het Vooreiland had een grote kelder, met een deur die in de tuin uitkwam. In die kelder stond een grote ketel om het hele huis als centrale verwarming te verwarmen. Uiteraard deed die verwarming het niet, omdat er geen kolen waren als brandstof. In de winter was het hele huis dus steenkoud. Vóór de ruiten van enkelglas lagen een soort opgevulde wollen kousen om de ergste tocht tegen te houden. Boven in de keuken hadden we echter wel een kachel, dat op hout werd gestookt. Aan mijn vader en broers dus de taak om aan hout te komen. Aanvankelijk was dat geen probleem want voor het huis was een soort talud naar het D.V.O. voetbalveld. Deze helling was ooit beplant met een bosschage, dat aardig was uitgegroeid. Driftig werd door Vooreilandbewoners gehakt om de diverse kachels van brandhout te voorzien.

Op een gegeven moment was die voorraad echter uitgeput. Mijn vader kwam toen samen met buurman Van Dijk op een lumineus idee: in de voortuin stonden diverse grote bomen, als ze nu één daarvan eens zouden omhakken! Zo gezegd, zo gedaan. Maar bij het omhakken ging het goed mis, kennelijk vereist het vellen van een boom een grote vakkennis. De boom viel de verkeerde kant uit, recht op het huisje van de buurvrouw op het Vooreiland. Die buurvrouw kan ik me alleen nog herinneren aan haar gezegde: 'Mensches Kinders, was ist es kalt yel'. Geluk bij een ongeluk: de boom bleef hangen in de boom ernaast, wel dreigend, maar nog niet faitaal. Crisisoverleg: wat te doen?

Het huis was van de stichting, dus ging daar een boodschap heen: er is een boom omgewaaid. Een ploeg van de stichting kwam langs die dat ook constateerde (de spaanders lagen er nog!). Ze gingen onmiddellijk aan het werk, waarbij het hout jammer genoeg werd afgevoerd. Aan het eind van de dag bleef echter nog een groot stuk achter. De opzichter haalde mijn vader erbij: 'We hebben hard gewerkt, maar er blijft nog een stuk achter. Dat zal morgen wel weg zijn.' Mijn vader kon dat alleen maar beamen. 'Goeden avond' en weg was de ploeg. Samen met de buurman rolde mijn vader het stuk stam de kelder in. De volgende dag herhaalde het omhakken van een boom en afvoeren zich, want de boom waarin de gekapte boom was blijven hangen moest ook om. Opnieuw werd een stam in de kelder gerold. We kregen het er warm van!

De aardappelschepen

Mijn ouders waren gedurende de oorlog bevriend met het echtpaar Snel. Hij was een visser, die met zijn boot de ME 3 vóór zijn huis bij de visafslag lag. Ook na de oorlog is dat contact gebleven en is met hun latere motorjacht menige vaartocht tot in het buitenland gemaakt. Zelf ben ik verschillende malen mee geweest om op visvangst te gaan. Meestal ging ik echter met Gorter mee om palinglijnen uit te zetten en later weer op te halen. Ik zie nog de palingen hangen aan praktisch iedere haak. Maar de overheersende herinnering die is blijven hangen, is die van de zeeziekte die ik iedere tocht had. Ook op de wal was ik er niet van af en moest vaak de verdere middag op bed liggen.

Die vriendschap had echter ook nog een andere bijvangst, want op een dag kwam een konvooi van aardappelschepen de haven van Medemblik binnenvaren. De schepen waren beschoten op het IJsselmeer en half zinkend kwamen ze de haven binnen. Om niet in de haven te zinken gooiden ze een deel van de lading aardappelen over boord. Mijn vader en broers hadden dat vanuit het huis gezien en aan Snel werd gevraagd of ze even de boot konden lenen. Met een soort dreg werden toen veel aardappels opgevisst.

Er was echter één probleem: de aardappels hadden een stevige laag klei om zich heen. De oplossing lag voor de hand: in de badruimte van ons huis stond een badkuip, die begrijpelijkerwijs niet gebruikt werd door de bewoners. De aardappels werd dus in die badkuip geschrobd en van klei ontdaan. De afvoer van het bad heeft sindsdien niet meer gewerkt. Toen we later in 1971 met de kinderen het huis, dat toen bewoond werd door tandarts van der Kolk, mochten bezoeken bleek die badkamer nog in originele staat. Ik heb toen voorzichtig gevraagd of de afvoer nog werkte.

Een deel van de aardappelen leverden mijn ouders in bij de gaarkeuken, waar men in de oorlog eten kon krijgen.

Afb.4: Aardappelschip(?) in de Oosterhaven (1943-1945).

Er waren twee soorten menu's: standaard alles bij elkaar en een luxe menu met een toetje. Omdat we aardappels hadden ingeleverd kregen we het luxe menu met een toetje. Dat was vaak een soort vla. Als ik nu blanke vla eet, kan ik me de smaak van dat toetje nog steeds herinneren.

Over herinnering gesproken: toen dat aardappelkonvooi de draaibrug passeerde naar de Westerhaven stonden mijn broers en ik toe te kijken. Ik zag een mannetje achter de stuurhut op het dek liggen en dat had rode klompjes aan. Dat had ik nog nooit gezien. Mijn broers vertelden thuis een ander verhaal. Die man zijn hoofd was eraf geschoten en zijn klompen waren rood van het bloed.

Razzia's

Mijn oudste broer Jan was in de oorlog op de leeftijd dat hij zich moest melden om te werken voor de Duitsers. Af en toe werden dus razzia's gehouden om die werkkrachten op te halen, want de Duitsers wisten wel dat de meeste van die jongens waren ondergedoken. Ofschoon de Duitsers ons huis vanwege de tuberculose vaak meden, verschuilde mijn broer zich voor de zekerheid toch altijd maar in het huis; soms kwamen de soldaten namelijk toch het huis binnen. Hij ging daarvoor naar de kelder, waar achter de deur een luik zat. Via dat luik kwam hij in een ruimte onder de vloer, die diep doorliep. Hij moest daar blijven zitten totdat de razzia voorbij was.

Een andere schuilplaats was tussen de vloer van de slaapkamers en het plafond van de kamers. Op een gegeven moment werden de radio's van de bevolking ingevorderd, omdat er clandestien naar radio Oranje werd geluisterd, waarmee Koningin Wilhelmina de bevolking toesprak. Niet alleen onze radio verdween in die ruimte, maar ook radio's van menige Medemblicker.

Mijn vader kon zo radio Oranje nog ontvangen en hij kon op het einde van de oorlog op een kaart met rode inkt nog inkleuren hoe ver de geallieerden en de Russen aan het oprukken waren. Later werden ook de fietsen ingevorderd (doet nu nog zeer bij oudere Nederlanders). Ook die kwam men brengen en werden op zolder onder stro verborgen. Bij een huiszoeking prikte een soldaat met zijn bajonet door het stro heen, maar kennelijk tussen de stangen van een fiets tot onze grote opluchting.

Mijn tweede broer Gerard was toen in opleiding voor priester en hoefde door een vrijbrief niet bang te zijn voor tewerkstelling. Als verpleegkundige had mijn vader ook een vrijbrief. Hij had ook een Ausweis om het huis in Castricum te bezoeken en kon op een gegeven moment constateren dat de overkant van de Mient inmiddels was afgebroken. Door de bevrijding kwamen de Duitsers aan ons huis daar niet toe! Overigens was mijn vader nog een tijdje geïnterneerd in de inrichting zelf. Waarom dat was heb ik eigenlijk nooit gevraagd. Het was een angstige tijd, maar gelukkig kwam hij na een paar dagen vrij.

Brood bakken en meel malen

Omdat ons huis er zo groots bij stond, dacht men ook dat er rijke mensen woonden. Er werd vaak aangebeld om eten te krijgen. Mijn moeder gaf dan een boterham, die ze zelf gebakken had. Dat was niet zo'n groot succes, want om één of andere reden was dat brood niet goed gerezen (in mijn herinnering was het keihard). Het was gemaakt van de tarwe, die we als arenlezers achter de maaiers in de Wieringermeer hadden verzameld.

De Wieringermeer was om meerdere redenen belangrijk voor ons. Voor mij persoonlijk omdat ik vóór school 's middags nog gauw even naar de polder ging om óf een handje tarwe óf een handje blauwmaanzaad óf een handje koolzaad te scoren. Koolzaad vonden we niet zo lekker, maar blauwmaanzaad vonden we heerlijk. We konden toen niet vermoeden, dat de papaver later zo belangrijk werd. Onbewust was het een welkome aanvulling van plantaardig vet, besef ik later. Op tarwe kon je heerlijk kauwen en dan kreeg je een soort kauwgom. De echte kauwgom leerden we bij de bevrijding kennen door de bevrijders.

Mijn broer had vrienden in de Wieringermeer bij de boerenfamilies Bergmans en Kraaijvanger. Daardoor mochten we de achtergebleven aren zoeken als de tarwe was geoogst. Als we een zak vol hadden werd die gedorst op een grote (betonnen?) steen achter het huis. We hadden dan tarwe, maar nog geen meel. Mijn vader had echter een systeem bedacht waarbij hij een koffiemolen had aangesloten op een omgekeerde fiets. Ik kan het hem helaas niet meer vragen, maar ik kan me er nu geen voorstelling meer van maken hoe hij dat heeft gedaan.

Nu hadden we meel; nou ja meel, meer gebarsten tarwe. Mijn moeder probeerde daarvan brood te bakken. Ondanks de gist wou het brood niet rijzen. Mijn vader dacht de oplossing gevonden te hebben door de tarwe te laten malen bij de molen in de buurt. De molenaar hield als beloning een gedeelte van de tarwe in. Maar ook nu wilde het brood slecht rijzen.

De bevrijding

Bij de bevrijding werd als laffe daad de Wieringermeer alsnog onder water gezet door een gedeelte van de dijk op te blazen. Het water steeg erg snel en de boeren lieten daarom de paarden snel los en joegen ze de weg op. In Medemblik kwamen toen die paarden de straten in hollen. Mijn oudere broers hielpen met verschillende buurtbewoners de paarden te vangen. Ze werden zolang in onze tuin op het Vooreiland aan het hek vastgebonden. Ik kan me herinneren dat die paarden later door boeren werden opgehaald en ik mocht achter op een paard meerijden om ze weg te brengen ergens in de buurt.

Toen de bevrijding naderbij kwam namen de vluchten van de bommenwerpers boven het huis toe. We zijn toen op het verdiepte platte dak geklommen om dat spektakel te zien; achteraf gezien niet ongevaarlijk. De bevrijding zelf kan ik me heel goed herinneren. Er werd gehost op het zand van de Nieuwstraat en getrommeld op koekblikken van de voedseldroppings. De Canadezen werden flink toegejuicht.

Castricum, maart 2020
Frans Zaal

Herkomst afbeeldingen:
Frans Zaal, Castricum: 1-4

Een drieling uit de Gouden Eeuw; De huizen van Gietermaker aan het Vooreiland in Medemblik

Het stadscentrum van Medemblik is grotendeels in de Gouden Eeuw gevormd. In deze economische bloeiperiode zijn de Oosterhaven, Westerhaven en Pekelharinghaven uitgegraven, hebben de singels hun vorm gekregen en zijn veel van de huidige straten aangelegd. Een zeventiende-eeuwse stadsplattegrond is vandaag de dag nog steeds bruikbaar om de weg door de binnenstad te vinden.

Ook van de toenmalige bebouwing zijn nog restanten zichtbaar, met name langs de havens. Een voorbeeld hiervan zijn de huizen Vooreiland 10, 11 en 12. In het kader van toeristische marketing kregen de panden recentelijk de naam 'Het scheve huis'. Maar wat weten we eigenlijk van deze huizen uit de Gouden Eeuw? Een duik in de archieven levert gedetailleerde informatie over de ontstaansgeschiedenis van de drie huizen op. Bovendien vinden we onder de opeenvolgende eigenaren enkele bekende namen die nauw met de maritieme geschiedenis van Medemblik zijn verbonden.

Vereniging Hendrick de Keyser

Twee van de drie huizen, Vooreiland 11 en 12, zijn sinds 1968 eigendom van 'Vereniging Hendrick de Keyser'. Deze landelijk opererende vereniging zet zich in voor behoud van historisch belangrijke gebouwen, een doelstelling die zij bewerkstelligt door verwerving, restauratie en verhuur. Eenmaal verworven panden worden niet meer afgestoten. De vereniging bezit meer dan 400 panden en complexen, waarvan er drie in Medemblik staan. Naast Vooreiland 11 en 12 is ook het pand Vooreiland 22 eigendom van 'Vereniging Hendrick de Keyser'.¹

Na de verwerving liet de hoognodige restauratie van Vooreiland 11 en 12 nog een aantal jaren op zich wachten. Dit was gelegen in het uitblijven van de vereiste goedkeuring en subsidietoekenning door de Rijksdienst van de Monumentenzorg.²

Omdat de bouwkundige staat van Vooreiland 12 zeer slecht was en er gevaar voor instorting dreigde, werd de kapconstructie en een deel van de voorgevel verwijderd. In 1977 werden de twee panden in hun zeventiende-eeuwse luister hersteld. Daarbij kregen de huizen een houten onderpui zoals ze die ooit hadden.

De reconstructie van de onderpuien is gebaseerd op bouwsporen in de bovenliggende puibalken waarin nog gaten van verbindingspennen aanwezig waren.³

De twee panden van 'Vereniging Hendrick de Keyser' vormen samen met Vooreiland 10 een drieling. Het is één bouwblok met gemeenschappelijke muren waarvan de voorgevels een doorlopende opbouw en decoratie hebben.

Maar wanneer zijn de drie huizen precies gebouwd en wie gaf hiertoe opdracht? De gevels zelf geven geen antwoord op deze vragen. Een gevelsteen of muurankers met het bouwjaar ontbreken. Wel zijn in de voorgevels andere gevelstenen ingemetseld: twee waarop een schip is afgebeeld en drie anderen die de deugden hoop, geloof en de matigheid weergeven. Dit zijn algemene voorstellingen die de identiteit van de zeventiende-eeuwse opdrachtgever niet direct prijsgeven.

Afb. 1: De drie trapgevels aan het Vooreiland in 1950. Rechts van de drieling stond ook een zeventiende-eeuws pand met trapgevel. Dat werd in 1921 gesloopt om plaats te maken voor het dubbele woonhuis Vooreiland 13-14.

Afb. 2/3: Een schenkende vrouw als personificatie van de matigheid. Boven de gevelsteen in het pand Vooreiland 12 en daaronder een prent uit 1593.

Duiken in archieven

Onderzoek naar de geschiedenis van een oud huis begint doorgaans met het raadplegen van kadastrale archieven. In aanloop naar de invoering van het kadaster in 1832 werd Medemblick perceelsgevijs in kaart gebracht en werden eigenaars- en andere perceelgegevens in de zogeheten Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) vastgelegd.

De oudste kadastrale kaart van Medemblick met de bijbehorende OAT leert dat in 1832 de panden Vooreiland 11 en 12 in bezit waren van de firma Harmens en zonen en een functie als (kaas)pakhuis hadden. Bij de invoering van het kadaster waren de erven J.C. Smit eigenaar van Vooreiland 10.⁴

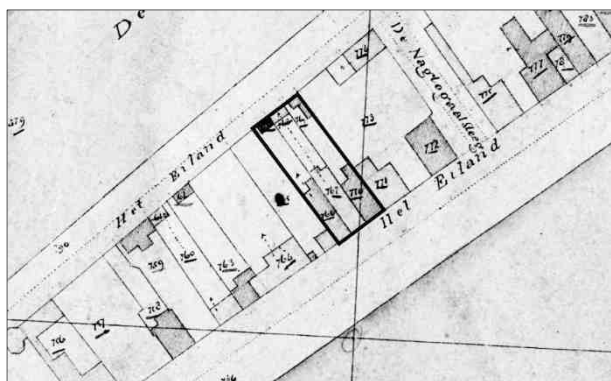
Het achterhalen van de pre-kadastrale eigenaren vergt meer inspanning, maar het is zeker geen onmogelijke opgave. Want de stad Medemblick is gezegend met een rijk archief. De belangrijkste bronnen voor huizenonderzoek vóór 1800 zijn verpondingsregisters, transportakten en registers van de 40^e penning.

In verpondingsregisters werd de periodieke betaling van onroerend goedbelasting bijgehouden. De huizen in deze registers worden in een vaste volgorde op naam van de eigenaar vermeld. Het opmaken van een transportakte en de betaling van de 40^e penning gebeurde bij de eigendomsoverdracht van onroerend goed. In de betreffende stukken wordt de ligging van een huis aangegeven met de straatnaam en de eigenaren van de aangrenzende percelen. Transportakten ouder dan 1770 zijn in Medemblick helaas niet bewaard gebleven. Deze omisatie wordt grotendeels goedge maakt door een serie registers van de 40^e penning die teruggaat tot 1631.⁵

Met een beetje geluk kan op basis van eigenaren een koppeling worden gemaakt tussen de OAT uit 1832 en het jongste verpondingsregister van Medemblick uit de jaren 1780-1816.⁶ Dat is het geval voor Vooreiland 10 aangezien dat huis al in 1816 eigendom van Jan Cornelisz Smit was. Voor de twee panden van 'Vereniging Hendrick de Keyser' kan deze koppeling niet worden gemaakt omdat Harmens en zonen toen nog geen eigenaar van Vooreiland 11 en 12 was.

Een notariële akte uit 1827 brengt uitkomst. Hierin staat dat de weduwe van Douwe Kieft voor f 475,- een huis op het Eiland aan Harmens en zonen verkoopt.⁷

Douwe Kieft is wel terug te vinden in het verpondingsregister van 1780-1816. Dit betreft het pand Vooreiland 12. Volgens hetzelfde register is het tussengelegen pand (Vooreiland 11) eigendom van de stad Medemblick.

Afb.4: Detail van de oudste kadastrale kaart van Medemblik. Linksboven is het water van de Oosterhaven en rechtsonder het water van de Pekelharinghaven. Binnen het kader liggen de panden Vooreiland 10, 11 en 12.

Naar de zeventiende eeuw

Via het verpondingsregister van 1780-1816 is het een kleine stap naar de eigendomssituatie van 1734. In dat jaar vond in Holland een belastingherziening plaats en legde men in Medemblik een nieuw accuraat register aan waarin elk huis een verpondingsnummer kreeg. Deze nummering bleef de hele achttiende eeuw in gebruik en correspondeert met de nummering in het verpondingsregister van 1780-1816. Op basis hiervan is eenvoudig vast te stellen dat de drie panden in 1734 eigendom waren van Annetje Hendriks, de stad Medemblik en Grietje Claas. De verpondingsnummers van Vooreiland 10, 11 en 12 zijn respectievelijk 361, 360 en 359.⁸

In tegenstelling tot de huidige huisnummers hebben de verpondingsnummers een andere oriëntatie: van oost naar west in plaats van west naar oost!

Verpondingsregisters vóór 1734 kennen een andere of helemaal geen nummering. De ervaring leert dat geregeld oude, vaak al overleden eigenaren worden gebruikt om een huis te duiden. Daarentegen bevatten de verpondingsregisters ook aantekeningen over nieuwe eigenaren, veelal herkenbaar met toevoeging van het woordje 'nu'.

Zo staat in het register van 1724-1733 een huis op het Eiland op naam van Jacob Blauweboer, nu Annetje Hendriks. Hieruit kan worden afgeleid dat Annetje tussen 1724 en 1733 eigenaar van het huis Vooreiland 10 werd. Deze aantekeningen over nieuwe eigenaren helpen om huizen in de tijd te volgen. In de onderstaande tabel zijn gegevens uit meerdere verpondingsregisters uit de periode 1681-1816 aan elkaar gekoppeld. Hiermee krijgen we een beeld van de eigenaren van Vooreiland 10, 11 en 12 tot in de zeventiende eeuw

Opvallende namen

Tussen de eigenaren van Vooreiland 11 en 12 treffen we enkele opvallende namen, te beginnen met Jacob Lobs. Hij was secretaris en later burgemeester van Medemblik. Nadat hij in het rampjaar 1672 de verdediging van de Zuiderzee had geleid, vertrok Jacob Lobs met zijn gezin naar Oost-Indië. In dienst van de VOC schopte hij het tot gouverneur van het Molukse eiland Ternate, belangrijk om zijn kruidnagelproductie. Jacob Lobs overleed in Batavia en liet twee huizen op het Eiland in Medemblik na.⁹

We weten nu dat Vooreiland 11 een van deze huizen moet zijn geweest. Na het overlijden van Jacob Lobs kwam het huis in handen van onder andere Willem Claasz Huijberts en Pieter Reijnhals. Eerstgenoemde werd omstreeks 1691 eigenaar.¹⁰

Inv.nr.	Jaartal	Vooreiland 10	Vooreiland 11	Vooreiland 12
899	1681	Meijndert Schellingers kinderen <i>Van Hendrick Gietermaker</i>	Burgemeester Lobs	Pieter Ericksz weduwe
902	1691-1701	IJsbrant Schellinger	Jacob Lobs <i>Willem Claasz Huijberts</i>	Trijntje Reijers <i>Nu Pieter de Boer</i>
903	1701-1711	IJsbrant Schellinger <i>Nu Jacob Blauweboer met jaar 1711</i>	Kapitein Reijnhals	Cornelisjen Schellinger
904 - 905	1713-1723	Jacob Blauweboer	Kapitein Pr. Reijnhals	Cornelisjen Schellinger <i>Nu Claas Heddesz met 1715</i>
907	1724-1733	Jacob Blauweboer <i>Nu Annetje Hendriks</i>	Cornelis van der Wolff <i>Aan de stad</i>	Claas Heddesz weduwe <i>Nu Jan Koster</i>
910	1734	Annetje Hendriks	Stad Medemblik	Grietje Claas
916	1816	Jan Cornelisz Smit	Stad Medemblik	Douwe Kieft
OAT	1832	Erven J.C. Smit	Harmens en zonen	Harmens en zonen

Tabel 1: Eigenaren van Vooreiland 10, 11 en 12 volgens verschillende verpondingsregisters uit de periode 1681-1816. De eerste kolom is het inventarisnummer in het Oud Archief Medemblik.

Hij was schipper en voer volgens de Sonttolregisters in de periode 1683-1699 met enige regelmaat op het Oostzeegebied.¹¹ Vermeldenswaardig is zijn deelname aan de invasie van Engeland in 1688. Het schip 'De Visscher' van Willem Claasz Huijberts was één van de honderden transportschepen die door de Nederlandse stadhouder Willem III voor zijn 'Glorious Revolution' werden ingehuurd om troepen, paarden en artillerie van Hellevoetsluis naar de Engelse zuidkust over te zetten.¹²

Van Pieter Reijnhals, een andere eigenaar van Vooreiland 11, is bekend dat hij een vaste positie als kapitein bij de West-Friese Admiraliteit bekleedde. Hij commandeerde onder andere het oorlogsschip 'Monnickendam' en het 'Kasteel van Medemblik'.¹³ Of de marine kapitein zelf het huis bewoonde, is onzeker. Toen hij en zijn vrouw Aagje Cornelis in 1696 hun testament lieten opmaken, woonden zij aan de Westerhaven.¹⁴ De vermelding van kapitein Pieter Reijnhals in het verpondingsregister van 1713-1723 moet niet te letterlijk worden opgevat. De kapitein had namelijk tien jaar eerder al een laatste rustplaats in de Bonifaciuskerk gekregen. Mogelijk was het huis toen nog in bezit van erfgenamen.

Ook tussen de eigenaren van het huis Vooreiland 12 staat een opvallende naam: Claas Heddesz. Hij voer als eerste schipper op het fregat 'Huis te Warmelo', het Medemblicker oorlogsschip dat in augustus 1715 in de Finse Golf ten onder ging.¹⁵ Deze kennis geeft de aantekeningen 'nu Claas Heddesz met 1715' een bijzondere lading. Vermoedelijk werd hij eigenaar van het huis in hetzelfde jaar als waarin het noodlottige ongeluk plaatsvond. Jongere verpondingsregisters vermelden de weduwe van Claas Heddesz, Jan Koster en Grietje Claas als eigenaren van Vooreiland 12. Deze drie namen hebben meer met elkaar gemeen dan op het eerste gezicht lijkt. Claas Heddesz trouwde in 1699 met Grietje Claas, de latere weduwe.¹⁶ Jan Koster was hun schoonzoon.¹⁷

De stichter

Met de eigenaren in 1681 naderen we de ontstaansgeschiedenis van de drie huizen aan het Vooreiland. Volgens het verpondingsregister zijn de kinderen van Meijndert Schellinger eigenaar van het huis Vooreiland 10. Daaraan is een interessante verwijzing naar een eerdere eigenaar toegevoegd: 'Van Hendrick Gietermaker'.

In het register van de 40^e penning is de verkoop van het huis door Hendrik Gietermaker aan Meijndert Schellinger terug te vinden. Deze transactie werd op 22 september 1642 ten behoeve van de overdrachtsbelasting aangegeven. Dat betekent dat de huizen Vooreiland 10, 11 en 12 vóór deze datum zijn gebouwd.

The image shows a handwritten ledger page with two sections of entries. The top section is titled 'Cappelle: Reijne: Hals' and the bottom section is titled 'Jesbrand: Schellingers'. Both sections list dates, names, and amounts in a tabular format. The page is numbered '147' in the top right corner.

Cappelle: Reijne: Hals 8-10-0		
1701	Den 19 July Betreft t Jaer	1701
1702	Den 19 July Betreft t Jaer	1702
1703	Den 19 July Betreft t Jaer	1703
1704	Den 19 July Betreft t Jaer	1704
1705	Den 19 July Betreft t Jaer	1705
1706	Den 19 July Betreft t Jaer	1706
1707	Den 19 July Betreft t Jaer	1707
1708	Den 19 July Betreft t Jaer	1708
1709	Den 26 April Betreft t Jaer	1709
1710	Den 10 Maerch Betreft t Jaer	1710
1711	Den 24 Maerch Betreft t Jaer	1711
1712	Den 11 Maerch Betreft t Jaer	1712

Jesbrand: Schellingers 8-10-0		
1700	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1700
1701	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1701
1702	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1702
1703	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1703
1704	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1704
1705	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1705
1706	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1706
1707	Den 30 Aug: Betreft t Jaer	1707
1710	Den 25 Feb: Betreft t Jaer	1710

Afb.5: Bladzijde uit het verpondingsregister van 1701-1711. Boven de eigenaar van Vooreiland 11, onder de eigenaar van Vooreiland 10.

Vooreiland 10 wordt beschreven als een huis staande 'op de Nieuwe Ooster haven streckende voor uijtten water deurgaens tot achter aent water vande Nieuwe haven toe, wesende t westersche huijs van de 3 bij hem vercooper aldaer getimmet'. Uit deze beschrijving blijkt klip-en-klaar dat de drie huizen door Hendrik Gietermaker zijn gebouwd. Vooreiland 10 is het meest westelijke van de drie huizen. De kavels waarop de huizen stonden, liepen oorspronkelijk van het water van de Pekelharinghaven tot aan het water van de Oosterhaven. De oude benamingen van deze havens zijn respectievelijk Nieuwe Oosterhaven en Nieuwe Haven. Verder lezen we dat het naastgelegen huis aan de oostzijde, nu Vooreiland 11, nog eigendom van de verkoper was. De koper wordt vermeld als schipper Meijndert Jansz Schellinger. Hij kocht in 1642 het huis van Gietermaker voor een bedrag van f 2.150,- en bewoonde het ook.¹⁸

In het register van de 40^e penning zijn eveneens de eerste eigendomsoverdrachten van Vooreiland 11 en 12 te vinden. Hendrik Gietermaker verkocht in 1643 het huis Vooreiland 12 aan zijn medepoorter Pieter Dircksz. Bij deze transactie staat het huis beschreven als 'het oostersche vande drie huijsen bij hem vercooper selver aldaer getimmet'. Pieter Dircksz betaalde hetzelfde bedrag als Meijndert Schellinger: f 2.150,-.¹⁹

Het middelste huis bleef het langst eigendom van de stichter en kreeg begin 1653 een nieuwe eigenaar. Toen verkochten de voogden van de nagelaten kinderen van Hendrik Gietermaker Vooreiland 11 aan Jacob Jansz Lobs, een naam die aansluit bij het verpondingsregister van 1681. De verkoop van het middelste huis vond dus pas plaats na het overlijden van Hendrik Gietermaker. Zoals gebruikelijk werden bij de transactie de eigenaren van de aangrenzende huizen vermeld: ten westen Meijndert Schellinger en ten oosten Pietertje Reijers weduwe.²⁰ Het ligt voor de hand dat Pietertje de weduwe van Pieter Dirksz was. Deze naam komt echter niet overeen met de vermelding van Pieter Ericksz weduwe in het verpondingsregister van 1681. Mogelijk is in het register van de 40^e penning sprake van een verschrijving en heette de koper van Vooreiland 12 in 1643 eigenlijk Pieter Ericksz.²¹

Bouwjaar

De bouw van de drie huizen door Hendrik Gietermaker kan niet los worden gezien van de stadsuitbreiding waartoe de burgemeesters en vroedschappen van Medemblik in 1630 besloten. Deze uitbreiding omvatte de aanleg van de Wester- en Pekelharinghaven, nieuwe vestingwerken en huizenbouw rondom de nieuwe havens.

De bouw van de nieuwe huizen was een particuliere aangelegenheid. Het stadsbestuur verkocht bouw kavels en stelde voorwaarden aan de bebouwing. Zo diende een kavel na verkoop binnen zes jaar te worden bebouwd en moesten de huizen uit twee bouwlagen bestaan. Ter voorkoming van brand verplichtte het stadsbestuur dat de nieuwe huizen van een pannendak en stenen gevels werden voorzien.

Verder mochten de eigenaren hun walkanten 'besetten met allerlei waeren en materiale' op voorwaarde dat voldoende ruimte voor passage van wagens en personen overbleef. De kavels waarop Hendrik Gietermaker zijn drie huizen bouwden, kocht hij op 14 november 1637 van het stadsbestuur. De aankoopssom bedroeg f 1.200,-, te voldoen in drie jaarlijkse termijnen. Ruim een jaar eerder behoorde de grond nog toe aan scheepstimmerman Claas Pieter Luytjens. Maar die had zijn activiteiten moeten verplaatsen naar de zuidzijde van de Westerhaven, de nieuwe plek voor scheepswerven in Medemblik.²²

Uit de aankoopdatum van de grond en de verkoopdatum van Vooreiland 10 aan Meijndert Schellinger volgt de conclusie dat de drie huizen aan het Vooreiland tussen 1637 en 1642 zijn gebouwd. Het bouwjaar kan nog nauwkeuriger worden bepaald aan de hand van bewaard gebleven lijsten van nieuw gebouwde huizen. Deze lijsten, uit het midden van de zeventiende eeuw, bevatten namen van eigenaren en bouwjaaren. Bij de huizen van Meijndert Schellinger, Jacob Lobs en Pietertje Reijers staat eensluidend het jaartal 1641. Dat is het jaar waarin de huizen 'volbouwt' zijn. De lijsten van nieuw gebouwde huizen leren ons bovendien dat Jacob Lobs en Pietertje Reijers in 1655 niet alleen eigenaar, maar ook bewoner van respectievelijk Vooreiland 11 en 12 waren.²³

Hendrik Gietermaker

Wat weten we van Hendrik Gietermaker, de man die in 1641 drie huizen aan het Vooreiland liet bouwen? Hendrik Claasz Gietermaker was houtkoper te Medemblik.

Afb.6: De drie huizen van Gietermaker aan het Vooreiland in 1991.

Hij legde zich toe op de handel in Noors hout, was scheepsreder en beschikte over een eigen houtzaagmolen ten zuiden van de stad.²⁴ Aanvankelijk woonde de houthandelaar aan de zuidzijde van de Oude Haven, niet ver van het havenhoofd. Maar rond 1630 verhuisde hij naar de huidige Oosterhaven. Volgens het verpondingsregister huurde hij daar in eerste instantie een huis van Albert Dircksz.²⁵

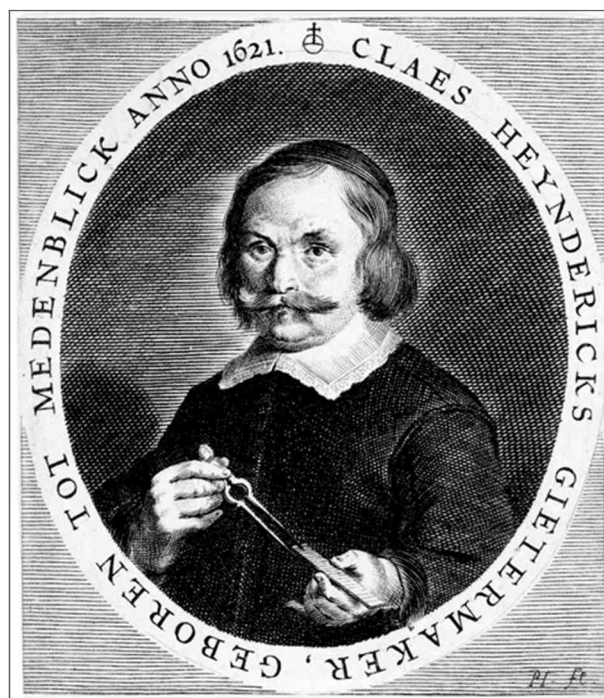
Hendrik Claasz Gietermaker schuwde een gang naar de rechter niet. Alleen al in de jaren 1639-1640 was hij in zo'n 20 civiele rechtszaken verwickeld.²⁶ Het is niet verwonderlijk dat een aantal zaken (achterstallige) betalingen van houtleveringen betrof. Maar ook de bouw van de drie huizen aan het Vooreiland leverde juridische strijd op. Op 6 november 1640 beschuldigde Gietermaker meester metselaar Reijer Cornelisz van nalatigheid bij het voltooien van de huizen. De metselaar ontkende, maar de opdrachtgever was klaar met hem en ging met andere metselaars in zee. Op zijn beurt eiste Reijer Cornelisz van Hendrik Claasz Gietermaker betaling van arbeidsloon. Hoewel Gietermaker de schuld erkende, eiste hij op zijn beurt korting omdat de metselaar Gietermakers voorraad kalk ook voor andere bouwprojecten in Medemblick had gebruikt. De twee kemphanen lieten diverse getuigenverklaringen opstellen waardoor we een uniek inkijkje in het bouwproject krijgen.²⁷ Uiteindelijk werd de zaak tussen Gietermaker en Reijer Cornelisz met tussenkomst van arbiters geschikt.²⁸

In 1646 leende Hendrik Claasz Gietermaker geld bij een koopman in Amsterdam. Daarbij dienden zijn woonhuis aan de Oosterhaven en zijn houtzaagmolen als onderpand. Vermoedelijk leidde deze en andere financiële verplichtingen ertoe dat Gietermaker in 1647 eerst de molen en een jaar later ook het huis aan de Oosterhaven verkocht.²⁹

Hendrik Claasz Gietermaker was getrouwd met Aaf Jans, dochter van Jan Cornelisz Schellinger en Anna Cornelis. Schipper Meijndert Jansz Schellinger, de koper van het huis Vooreiland 10 in 1643, was een broer van Aaf.³⁰

Het echtpaar Gietermaker-Schellinger kreeg tenminste vier kinderen. Daarvan mag zoon Claes Hendriksz Gietermaker in dit artikel niet onvermeld blijven. Deze geboren en getogen Medemblicker maakte rond 1660 in Amsterdam furor als onderwijzer, wiskundige en examiner van de VOC-stuurlieden. Zijn boek 't Vergulde Licht der Zeevaart werd een bestseller en een standaardwerk voor stuur- en zeelieden.³¹

In 1640 was de jonge Claes getuige van de bouw van de huizen aan het Vooreiland. Dat valt op te maken uit één van de eerdergenoemde getuigenverklaringen.³² Mogelijk hield hij namens zijn vader een oogje in het zeil.

Afb. 7: Portret van Claes Hendriksz Gietermaker uit Medemblick, zoon van houtkoper Hendrik Gietermaker en Aaf Jans Schellinger.

Tot slot

Met archiefonderzoek is vastgesteld dat de drie woonhuizen aan het Vooreiland in opdracht van Hendrik Claasz Gietermaker zijn gebouwd. Eind 1640 was de bouw ervan in volle gang, in het daaropvolgende jaar werden de huizen voltooid. Over de houtkoper en zijn familie is veel meer te schrijven maar dat valt buiten het bestek van dit artikel.

Wel is een opmerking over het woonhuis van Hendrik Gietermaker nog op zijn plaats. Hij moet hebben gewoond in het pand Oosterhaven 31. Dat kan worden afgeleid uit vermeldingen in het register van de 40^e penning.³³ Net als in de gevels van de drieling aan het Vooreiland, zijn ook in dit huis gevelstenen met voorstellingen van de hoop en het geloof aangebracht. Dat kan nauwelijks toeval zijn. Er wordt wel gesteld dat de liefde, de derde goddelijke deugd, in de gevel van Oosterhaven 31 ontbreekt.

Maar is dat wel zo? Tussen de hoop en het geloof prijkt een gevelsteen met een bel of schel, het sprekende wapen van de familie Schellinger. Met de kennis dat Hendrik Gietermaker met Aaf Schellinger was getrouwd, lijken puzzelstukjes op hun plek te vallen.

De drieling aan het Vooreiland verdient een betere naam dan 'Het scheve huis'. Is het een idee om ze vanaf nu de Gietermakerhuizen te noemen? Deze naam doet recht aan de ontstaansgeschiedenis van de drie huizen uit de Gouden Eeuw.

Peter Swart
Hoorn, juni 2020

Geraadpleegde bronnen

WFA – Westfries Archief, Hoorn.

Herkomst afbeeldingen:

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort: 1, 2 en 6.

Rijksmuseum, Amsterdam: 3 en 7.

Westfries Archief, Hoorn: 4 en 5.

¹ <https://www.hendrickdekeyser.nl/>

² WFA, Gemeente Medemblik, bouwvergunningen 1575.

³ Meischke, R. en anderen, *Huizen in Nederland. Friesland en Noord-Holland. Architectuurhistorische verkenningen aan de hand van het bezit van de 'Vereniging Hendrick de Keyser'*, Zwolle, 1993, 221-223.

⁴ De oudste kadastrale kaart en bijbehorende OAT kunnen online worden geraadpleegd op de beeldbank van de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed: <https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>. De oorspronkelijke kadastrale nummers van Vooreiland 10, 11 en 12 zijn respectievelijk A766, A767 en A770.

⁵ In het Westfries Archief (WFA) zijn de verpondingsregisters, transportakten en registers van de 40^e penning van Medemblik terug te vinden in drie verschillende toegangsnummers, respectievelijk 0715-01 (Oud Archief Medemblik), 0003 (Oud-rechterlijke en weeskamer archieven) en 1658 (Gaarder Medemblik).

⁶ WFA, Oud Archief Medemblik 916.

⁷ WFA, Oud Notarieel Archief Medemblik 3385 (akte 23, 30 maart 1827). Deze akte is gevonden dankzij de index die ing. P.S. Teeling heeft aangelegd en bij de Oudheidkundige Vereniging "Medemblik" kan worden geraadpleegd.

⁸ WFA, Oud Archief Medemblik 910.

⁹ Peter Swart, 'Medemblikkers naar de Oost. Jacobs Lobs en andere VOC-dienaren uit Medemblik', *Jaaruitgave Oudheidkundige Vereniging "Medemblik"* 19, Medemblik, 2011, 32-34.

¹⁰ WFA, Gaarder Medemblik 54 (folio 26). Hij kocht het huis van Joh. Visscher.

¹¹ <http://www.soundtoll.nl>. In deze database zijn tenminste 22 Sontpassages van schipper Willem Claasz Huijberts uit Medemblik te vinden.

¹² WFA, Collectie Piet Boon 119.

¹³ WFA, Not.A. Medemblik 3225, 18 juli 1695 en 3228, 12 april 1700.

¹⁴ WFA, Not.A. Medemblik 3227, 29 november 1696.

¹⁵ <https://www.fregathuistewarmelo.nl/bemannings>

¹⁶ WFA, DTB Medemblik 22, 22 augustus 1699.

¹⁷ WFA, DTB Medemblik 23, 22 december 1731. Jan Koster trouwde in 1731 met Dieuwertje, dochter van Claas Heddesz en Grietje Claas.

¹⁸ WFA, Gaarder Medemblik 4, 22 september 1642.

¹⁹ WFA, Gaarder Medemblik 4, 1 april 1643.

²⁰ WFA, Gaarder Medemblik 5, 7 februari 1653.

²¹ Een aanwijzing hiervoor is te vinden in de gereformeerde doopboeken van Medemblik. Op 25 juni 1645 wordt Reijer, zoon van Pieter Ericksz gedoopt. Mogelijk is het kind vernoemd naar zijn grootvader, de vader van Pietertje Reijers. Bij de oudste doopinschrijvingen wordt de moeder niet genoemd. WFA, DTB Medemblik 1.

²² WFA, Oud Archief Medemblik 1054.

²³ WFA, Oud Archief Medemblik 1393a.

²⁴ Gietermaker was mede-eigenaar van het schip van schipper Claas Jansz (alias Pulles Claes) uit Aartswoud. WFA, Oud-rechterlijk archief 5239, 29 november 1639. Ook wordt hij reder van 'zeecker noordtsvaerders' in de haven van Medemblik genoemd. WFA, Oud-rechterlijk archief 5284, 20 november 1640. Vanaf 1632 betaalde Hendrik Claasz Gietermaker pacht voor het erf waarop zijn molen stond. WFA, Oud Archief Medemblik 694, folio 14.

²⁵ WFA, Oud Archief Medemblik 895, folio 20vs. Volgens het schoorsteengeldregister van 1627 woonde hij aan de Oude Haven. Oud Archief Medemblik 1407.

²⁶ WFA, Oud-rechterlijk archief 5239.

²⁷ WFA, Oud-rechterlijk archief 5284, 20, 22 en 26 november 1639, 7 januari 1640 en verder.

²⁸ WFA, Oud-rechterlijk archief 5240, 29 januari 1641.

²⁹ WFA, Gaarder Medemblik 5, 7 november 1646, 8 februari 1647 en 6 februari 1648.

³⁰ De familierelaties blijken uit een testament van Jan Cornelisz Schellinger en Anna Cornelis. Oud Notarieel Archief Medemblik 3164 (akte 12, 17 maart 1644).

³¹ W.F.J. Mörzer Bruyns, *Konst der stuurlieden. Stuurmanskunst en maritieme cartografie in acht portretten 1540 - 2000*, Zutphen, 2001, 52-57.

³² WFA, Oud-rechterlijk archief 5284, 22 november 1640.

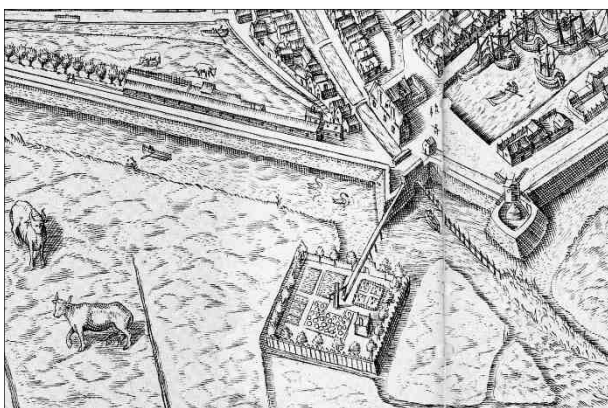
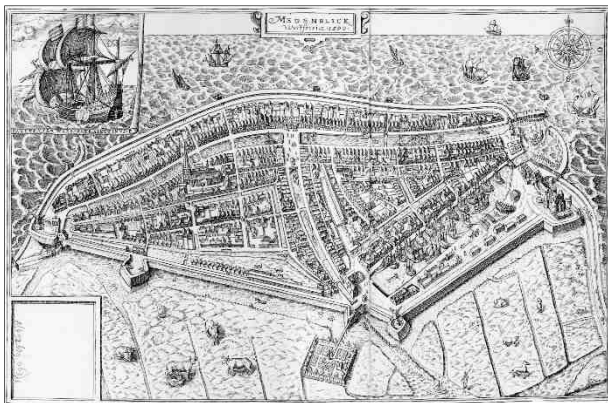
³³ Ten tijde van de verkoop door Hendrik Gietermaker in 1648, was Claas Blauw eigenaar van het aangrenzende huis aan de westzijde. WFA, Gaarder Medemblik 5, 6 februari 1648. Het huis van Claas Blauw op de Oosterhaven stond tussen dat van Gietermaker en de steeg die op het Koningshof uitkomt. WFA, Gaarder Medemblik 4, 20 maart 1641.

Hotel het “Wapen van Medemblik”

Oosterhaven 1 is nog altijd een zeer bekende plek in de stad. Het monumentale gebouw kent een rijke geschiedenis en roept bij veel plaatsgenoten ongetwijfeld veel herinneringen op. In de vorige eeuw hebben tal van verenigingen hier heel vaak vergaderd en zeker ook feest gevierd. In deze bijdrage slechts enkele voorbeelden. Het “WAPEN VAN MEDEMBLIK”, aldus de huidige tekst aan de voorkant van het gebouw. Een oude foto uit 1915 toont twee andere woorden: LOGEMENT en UITSPANNING. Deze verwijzing krijgt straks een toelichting. Eerst gaan we even terug naar de tijd dat er een nieuwe haven werd aangelegd. In 1592 is er toen op de kaasmarkt een opmerkelijk gebouw tot stand gekomen. Het zal uitgroeien tot een zeer bekende brouwerij.

Bierbrouwerij “het Anker”

Wie nu langs “het Wapen” wandelt, zal deze plek waarschijnlijk niet verbinden met “het Anker”. Aan het einde van de zestiende eeuw krijgt Medemblik voor de vijfde keer een bierbrouwerij met de zojuist genoemde naam. Op de bekende oude plattegrond van Utenwael (1599) komt de brouwerij opvallend in beeld. Ook in de atlas van Blaeu (1649) met de twee aanvullende havens is het Anker weer goed te zien.

Afb. 1: Boven: plattegrond uit 1599 van Paulus Utenwael. Onder: uitsnede met bierbrouwerij “Het Anker”, het latere “Wapen”.

Over de geschiedenis daarvan sinds 1590 schreef Peter Swart in onze zestiende Jaaruitgave een indrukwekkend verhaal. Zo leren we van hem dat met name door de weduwe van de aankoper Pieter Erikz de brouwerij heel goed draaide. Haar naam is Gees Jans en ze leverde in de jaren 1615-1625 aanzienlijk meer bier aan de stad dan de andere brouwers.

Aan het eind van de 18e eeuw is er een sterke verandering opgetreden. Bierbrouwerij “het Anker” is nog de enige. In 1805 komt er een Hoornse eigenaar (Allard Merens) maar de bierproductie gaat nog steeds sterk achteruit. In 1832 is het bedrijf gestopt. Het pand wordt gesloopt en dan? Het is 1853 en de zoon van Merens (notaris in Medemblik) verkoopt de voormalige brouwerij en de bijbehorende woon- en pakhuizen aan Neeltje de Boer Witlok. Een jaar later (1854) wordt er een nieuw huis met stal gebouwd en zo ontstaat de voorloper van de huidige bestemming: Een logement.¹

Logement en Uitspanning

Vele jaren zijn de namen logement en uitspanning de typering van “het Wapen”. In de tweede helft van de 19e eeuw biedt het gebouw steeds meer ruimte voor reizigers met paard en wagen. Dat beide namen typerend blijven, illustreert een afbeelding uit 1915. “Het Wapen” is sinds 1854 uitgegroeid tot de mogelijkheid om bij de binnenkomst over de brug een opvang aan te bieden voor heel veel paarden.

Een opmerkelijk bericht met lovende woorden staat in de Enkhuizer Courant uit 1885 (02-20, p2). Het is een grappig verhaal van Jodocus Nergenshuis. Hij beschrijft hoe hij met de diligence bedaald over de tolweg naar Medemblik reist met als enige reisgenote een ‘Medembliksche jongedame’. De eindbestemming is “het Wapen”. “Beleefd werd ik door de kelner ontvangen en spoedig maakte ik kennis met de eigenaresse, Mejuffrouw Groot. Ik at er heerlijk, sliep er uitmuntend en vond alles wat men in een logement vinden kan.”

Een overzicht van de activiteiten die in het hotel en koffiehuis plaats vonden, kan men afleiden uit de tekst over de aanbidding van het pand in oktober 1889 met als opschrift: ‘Uit de hand te koop Hotel en koffiehuis.’ Door bijzondere omstandigheden wordt te koop aangeboden een zeer gunstig gelegen Hotel en Koffiehuis benevens stalling en uitspanning voor ruim 200 paarden. Aan het hotel zijn verbonden 2 Sociëteiten, Nutsvoorlezingen, Rederijksvoorstellingen en verschillende Vergaderingen, hetwelk een ruim fatsoenlijk bestaan opleverd.²

Afb.2: Hotel Boll omstreeks 1915, zowel logement als uitspanning.

De toenmalige eigenaar Jan Groot moest nog enkele jaren wachten op de koper. Op 10 januari 1894 komt er eindelijk een nieuwe logementhouder. De veiling in "het Wapen" wordt geleid door notaris A.K. Ninaber.³ Bastiaan Boll Jr. is de koper die voor het hotel plus de stal f 6.965,- betaalt.⁴

De nieuwe eigenaar zal vanaf 1894 zeer veel activiteiten organiseren. Als onze Medemblicker Courant op 27 mei 1905 voor de derde keer verschijnt, lezen we een ingrijpend bericht. "Door de onlangs ontslagen bediende J. de G. van de heer Boll werd Dinsdagmorgen een revolver afgeschoten op diens zoon, gelukkig zonder hem te raken.

Afb.3: "Het Wapen" in een andere setting: de draaibrug die in 1916 de wipbrug verving.

De revolver werd in beslag genomen en van een en ander proces-verbaal opgemaakt.”

Wie de digitale Medemblicker Couranten in het Westfries Archief doorbladert (1905-1950) ontdekt tal van gebeurtenissen, die in het hotel hebben plaats gevonden. Een klein voorbeeld is een advertentie uit 1910. Het betreft een nieuwe ‘waschmachine’. Iedere maandag van 10 uur tot 1 uur kunnen onze plaatsgenoten in “het Wapen” proefwasschen bij de heer Boll.⁵

Naamloze Vennootschap in 1919

Als Bastiaan Boll jr. 25 jaar lang de hoofdrolspeler is geweest, krijgt “het Wapen” meerdere eigenaren. Het is in 1919 een Naamloze Vennootschap geworden. Als directeur zal optreden de heer W. Rol. Tot gérant (hotelbedrijfsleider) is benoemd C. de Groot uit Purmerend.

Voordat er een grote verbouwing tot stand komt, vindt er woensdag 4 juni een ‘Boelhuis’ plaats. Vrijwel de hele inventaris van het hotel is in de aanbieding tegen ‘contant geld’. Zo worden er bijvoorbeeld 3 biljarts aangeboden, waaronder één zo goed als nieuw Prins Hendrik biljart.⁶

Zeven jaar later krijgt het N.V. hotel een nieuwe directeur met een bekende naam: W. Heerdt. In die tijd is de naamgeving voor het hotel anders geworden. Het werd toen veelal ‘de Vennoot’ genoemd, aldus H. Langereis.

Verenigingsleven

Dat “het Wapen” vele jaren het verenigingsleven in de vorige eeuw zichtbaar maakte, tonen tal van krantenberichten. Hier een klein voorbeeld. Tweede Paasdag in 1931 is de eerste uitvoering van de Tooneelvereniging “Hierna Beter”. Een stampvolle zaal met een succesvol optreden. In het bekende proefschrift van Huizinga (1940) over Medemblick en de Zuiderzeewerken lezen we: “Het behagen, dat de Westfriezen scheppen in zang en toneel, verklaart het vrij grote aantal verenigingen op dit gebied. Vooral de arbeiderstoneelvereniging “Hierna Beter” mag zich in een grote belangstelling verheugen. Zij bepaalt zich niet slechts tot het geven van uitvoeringen met eigen krachten, doch laat ook gezelschappen van naam uit de grote steden van tijd tot tijd optreden. Dit zint de Medemblickers wel; zij gaan graag uit en hun smaak is waarlijk niet van dien aard, dat zij met alles tevreden zijn.” (p195).

Dikwijls hebben onze voetbalverenigingen DVO en MFC niet alleen in “het Wapen” vergaderd, maar ook gezellige bijeenkomsten georganiseerd. Zo meldt de Medemblicker Courant eind mei 1949: “Zondag gaf DVO voor haar leden en belangstellenden een toneelvoorstelling. De avond werd besloten met een gezellig bal met attracties, wat door de jongelui op hoge prijs wordt gesteld.”

Vaak heeft de oprichting van een nieuwe vereniging “het Wapen” als beginpunt. Een noemenswaardig voorbeeld is natuurlijk de Oudheidkundige Vereniging “Medenblick”. Op 30 november 1962 wordt dit besluit genomen.

Afb.4: “Het Wapen” anno 1950. De uitspanning is inmiddels vervangen door een garage.

Bij de oprichtingsvergadering zijn 13 personen in “het Wapen” aanwezig. Vijf jaar later zijn er al 125 leden. Dat “het Wapen” in deze eeuw nog steeds een vermeldenswaardige plek blijft, tonen de zinnen over de afsluiting van onze jaarlijkse excursies: “Het traditionele diner in “het Wapen” was het eindpunt van de trip.”

Muziek en dans

Muziek- en dansavonden in “het Wapen” roepen ongetwijfeld bij veel plaatsgenoten nog plezierige herinneringen op. In de aankondigingen over samenkomsten in de vorige eeuw staat vaak met dikke letters: BAL NA. Harddraverij is zeker niet het enige festijn geweest met een eindfeest in “het Wapen”. Als de muziekvereniging Crescendo haar 75-jarig bestaan viert dan laat zich raden waar de receptie begon (1971-10-09) en de dansavond eindigde. Zeker in de vorige eeuw was de zaal voor muziek en dans voor velen een fijne kennismaking met nieuwe vrienden en vriendinnen. Die persoonlijke ontmoetingen gebeurden met name in de vorige eeuw, in een tijd dat internet en smartphone nog niet bestaan!

Verbouwingen

Wie de oude afbeeldingen van “het Wapen” opzoekt, beseft dat er sinds 1854 veel verbouwingen zijn geweest. In de vorige eeuw gebeurde dat bijvoorbeeld na de eerste wereldoorlog in 1919.

“Naar wij vernemen zal het hotel weldra een grote verbouwing ondergaan en geheel naar de eisen des tijds worden ingericht”.

Enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog kan men wederom een heropening bewonderen met een feestelijke viering (zaterdagmiddag in 1948, 26 juni). “Een zeer goede verbetering is de grote nooduitgang in de toneelzaal welke direct naar buiten leidt en waarvan men op een balkon komt waarvan men zich direct op de kaasmarkt bevindt.”

Een week later staat de volgende reactie in de Medemblicker Courant van de toenmalige bedrijfsleider G.J. van de Wetering: “Langs deze weg betuigen wij onze welgemeende dank aan alle plaatselijke Verenigingen in het bijzonder aan “Zanglust”, leveranciers en aan allen die bij de heropening van “Het Wapen van Medemblik” hun belangstelling toonden.”

Dat verbouwingen nog geen eindpunt hebben gekregen, vertelt een typerende recente mededeling (juni, 2017): “Met enige regelmaat wordt telkens een ander deel van het pand aangepakt. Verbouwing is nodig om de gasten van het hotel ook in de toekomst optimaal te blijven bedienen. Want stilstand is achteruitgang.”⁷

De huidige situatie?

Het antwoord op deze vraag lezen we in 2020.

Afb.5: Hotel “het Wapen” anno 2020.

Er wordt dan een medewerker voor de bediening gevraagd. Waarschijnlijk heeft Petra Fit daartoe de volgende kenschets geschreven: "Al vanaf 1954 ontvangen wij onze gasten in ons familiebedrijf "Het Wapen van Medemblik". Ondertussen uitgegroeid tot een modern en dynamisch bedrijf met een drie sterren superieur, een hotel van 26 kamers, een restaurant met ruim 100 couverts dat zich keer op keer blijft vernieuwen en moderne zalen voor zowel zakelijke als privé bijeenkomsten tot 120 gasten."

Een eerdere typering met lovende woorden, meldde het Algemeen Dagblad eind vorige eeuw (29-1-1994): "Van buiten een oude stadsherberg en van binnen een behaaglijk, modern horeca bedrijf. Naast luxueus restaurant gezellige serre als (eet)caféruimte met ten dele fraai uitzicht op binnenhaven. Snelle maar gemoedelijke en zeer attente bediening. Smetteloos sanitair."

Honderd jaar na de begintijd kreeg "het Wapen" een eigenaar met een naam die nog steeds toonaangevend is: **Fit**. Drie generaties hebben het gebouw een Fit-gezicht gegeven. De familienaam is nog steeds een bron van betekenis voor de huidige toestand van het gebouw. Dat Petra Fit en haar man Frank Bakker de waarde van de geschiedenis van "het Wapen" belangrijk vinden, illustreert een huidige tentoonstelling (via ingang van Kaasmarkt). "Verbouwing en vernieuwing zijn nodig om onze gasten ook in de toekomst optimaal te blijven bedienen."

Tenslotte: Dat de coronamaatregelen van de overheid eveneens "het Wapen" getroffen hebben, is een feit. In mijn schrijfperiode van dit artikel was het terras toen elke dag leeg. Ja, jammer!

Ad Dudink
Medemblik, mei 2020

Geraadpleegde bronnen

P. Swart, *'Wij willen Haarlemmer Bier'*, Jaaruitgave 2007-2008, no. 16, Oudheidkundige Vereniging "Medenblick", 13-27.

G.B.W. Huizinga, *'Medemblik, inzonderheid in verband met zuiderzeewerken'*, Proefschrift 1940.

P.S. Teeling & H. Langereis, *MEDEMBLIK, Grepen uit de roemrijke geschiedenis van de oude Radboudstad*, Idema, Medemblik, 1988.

Kroniek van Medenblick, 2012.

Westfries Archief.nl/kranten.

www.hetwapenvanmedemblik.nl

Herkomst afbeeldingen:

Atze Kamma, Opperdoes: 1

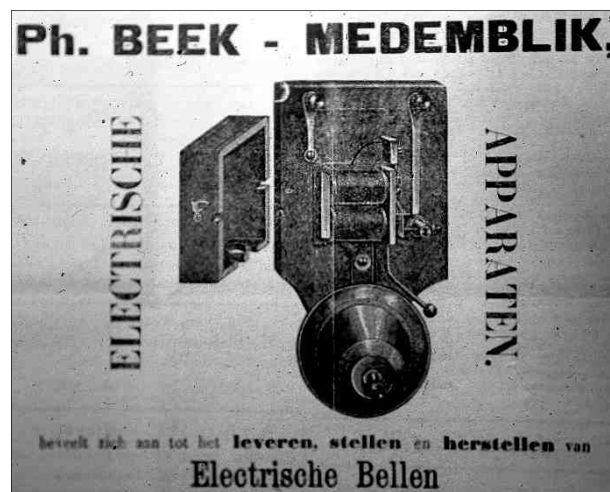
Fam. R. Bood, Medemblik: 2

Mevr. Smit-Bijlsma, Medemblik: 3

Hr. T. van Doorn, Medemblik: 4

Arnold de Greeuw, Medemblik: 5

- 1 Neeltje (1854-1863) wordt opgevolgd door Renke Ypey (1863-1875) en daarna is Christiaan Gijzelaar de bedrijfsleider.
- 2 Nieuwe Hoornsche Courant, 1889-10-30.
- 3 Notaris Ninaber plaatst omschrijving in Enkhuiser Courant, 1894-01-07.
- 4 Kaartsysteem Teeling/Stavenuiter, kaartnr. 1717.
- 5 Medemblicker Courant, 1910-02-19.
- 6 Medemblicker Courant, 1919-05-31.
- 7 Westfriese zaken.nl, 9e jaargang, juni, 2017.

FIRMA IDEMA & SEVERS VOOR HEEEN K. H. IDEMA
ELECTRISCHE BOEK-, COURANT- EN HANDELSDRUKKERIJ
BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL - ADVERTENTIE-BUREAU
NIEUWSTRAAT 35 MEDEMBLIK
POSTREKENING 66914 TELEFOON 6
UITGAVE MEDEMBLICHER COURANT - NIEUWSBLAD VOOR MEDEMBLIK & OMGEVING

TARIEFPRIJZEN

Abonnement:
per kwartaal f 0,50, per post f 0,65

Advertentiën:
per regel 10 ct.; 4 plaatsingen eener zelfde advertentie (in eens opgegeven) worden 3 maal berekend.

Bij abonnement

Advertentiën	Ingezonden
250 regels 7 cent	250 regels 10 cent
500 " 6 "	500 " 9 "
1000 " 5 "	1000 " 8 "
3000 " 4 "	3000 " 7 "

Cliché-annonces:

Advertentiën	Ingezonden
250 regels 6 cent	250 regels 8 cent
500 " 5 "	500 " 7 "
1000 " 4 "	1000 " 6 "
3000 " 3 "	3000 " 5 "

Volkslied van Medemblik

'k Zie je daar zo pittig liggen,
Rustig aan het IJsselmeer.
Medemblik waar ik ben geboren,
En zo gaarne wederkeer.
Met je echt antieke grachtjes.
Met je singel waar het spookt.
Met je dijk zo breed en machtig,
Om de zee die hem bestookt.

Medemblik is Radbouds veste,
Trots ligt daar je grijze slot,
als bewijs van oude glorie
en verleden roemrijk lot.
't Strijdgewoel is nu verklonken,
Zwaardgekleter is verstomd.
Vrede, vriendschap wachten beide,
Elke vreemd'ling die er komt.

'k zie je daar zo pittig liggen,
rustig aan het IJsselmeer.
Medemblik waar ik ben geboren,
En zo gaarne wederkeer.
Met je fraaie ruime havens,
die de vissers schuilplaats bien.
Met je vroom en stoere bouwers,
'k Mag ze allen gaarne zien.

Auteur:
Frater Eufrasius, één der Fraters van Tilburg, die in
Medemblik les gaven. Het volkslied van Medemblik
is ook getoonzet op dat van Tilburg.

Afbeelding:
Nederlands Instituut voor Militaire Historie: Den
Haag.

Toen en Nu: markante gebouwen

Centraal thema van deze Jaaruitgave is 'gebouwen en architectuur'. Dit artikel laat onder meer tegenstellingen zien tussen situaties van een lang (of wat recenter) verleden en de huidige situatie.

Aan de orde komen: kasteel Radboud, 'De Munt', het havenhoofd, hoek Nieuwstraat-Breedstraat en de Westermolen. Er is, vooral over kasteel Radboud, heel veel informatie beschikbaar. In dit artikel ligt de nadruk op fotomateriaal en wordt verwezen naar interessante bronnen.

Afb.1: Kasteel Radboud in 1881 vanaf de zuidzijde gezien.

Kasteel Radboud¹ is in de loop der eeuwen flink veranderd. De functie van dwangburcht (Floris V) is in de loop der jaren gewijzigd onder anderen naar kerkgebouw met een boerderijachtige uitstraling. Op de oudste foto hierboven wordt de kerktoeren met bijbehorende torenklok weergegeven.

Dat het gebouw flink onderhoud nodig had is aan de foto duidelijk te zien. Er is rond 1890 besloten om het kasteel weer terug te brengen in zijn oude staat, weliswaar met wat dichtertelijke vrijheid van de Rijksbouwmeester, met als doel om daar een kantongerecht te vestigen.

Afb.2: Kasteel Radboud in 1938 ook vanaf de zuidzijde.

Van 1962 tot 1966 heeft opnieuw een restauratie plaatsgevonden, maar nu op wetenschappelijke basis.

Onderstaande foto geeft deze situatie (wederom vanaf de zuidzijde) weer. Opvallend zijn: de extra schoorsteen, de veel bredere kantelen en het extra raampje.

Afb. 3: Kasteel Radboud anno 2020, ook weer vanaf de zuidzijde.

Hieronder afbeeldingen uit een iets andere hoek: het zuidoosten. Van het kasteel zijn diverse etsen beschikbaar, maar ditmaal willen we de aandacht vestigen op een schilderij van G.H. Poggenbeek (1853-1903).

Op de volgende pagina een foto uit 1910, dus na de restauratie. En vervolgens een foto van de huidige situatie.

Afb. 4: Schilderij van G.H. Poggenbeek vanaf de zuidoostzijde omstreeks 1880.

Onderstaande foto van kasteel Radboud laat ook rechts de direct tegen het kasteel gebouwde conservenfabriek zien, welke in 1931 verbrand is.

Opvallend is de afwezigheid van bomen en struiken rond het kasteel. De zeedijk is ook een opvallend element op deze foto.

Afb.5: Kasteel Radboud ook uit de zuidoostzijde anno 1910.

In onderstaande foto uit 2020 is de zeedijk verdwenen; deze bevindt zich nu achter de fotograaf.

De gracht is daardoor ook beter zichtbaar.

Afb.6: Kasteel Radboud anno 2020, ook hier weer vanaf de zuidoostzijde bezien.

Afb.7: 'De Munt' in de Torenstraat op een ets uit 1726.

We vervolgen met 'De Munt'. Van het gebouw waar in vroeger eeuwen munten werd geslagen, zijn geen duidelijke foto's of tekeningen in het bezit van de OKV Medenblick. We moeten het doen met etsen en foto's van wat grotere afstand.

Hiernaast een ets uit 1726 van een onbekende kunstenaar, waar 'De Munt' duidelijk op staat. Het poortgebouwtje 'De vier weeskinderen' is er nog niet en staat dus niet 'in de weg'.

Om één of andere reden werd deze ets diverse malen gekopieerd, waarschijnlijk door andere kunstenaars.

Onderstaande foto uit 1912 geeft een veel soberder deel van 'De Munt' weer.

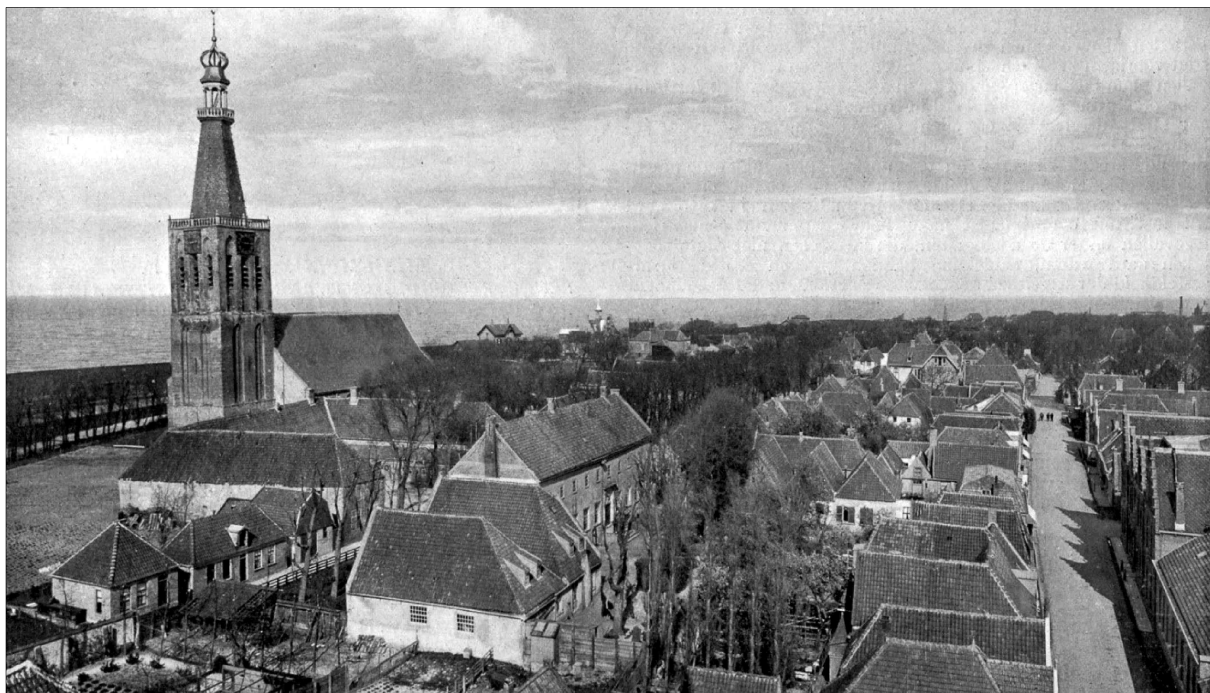
Let ook nog even op de gesloten doorgang van de Bonifaciustoren. En op de varkenskop boven de slagrij van Grooteman.

Afb.8: Torenstraat in 1912, met op de achtergrond 'De Munt' en de Bonifaciustoren.

Een idee over de grootte van het complex krijgen we van een foto uit 1916 vanaf de Martinuskerk.

Het gebouw was indrukwekkend groot en opgericht in een carrévorm.

Afb.9: Zicht, anno 1916, vanaf de Martinuskerk op het gebied vanaf de Bonifaciuskerk tot het Bagijnhof.

Dezelfde foto vanaf de Martinuskerk, maar 'De Munt' heeft inmiddels plaatsgemaakt voor het gymnastiekgebouw.

Afb.10: Zicht, op 12 juni 2001, vanaf de Martinuskerk op het gebied vanaf de Bonifaciuskerk tot het Bagijnhof.

Op afbeelding 11 het gymnastiekgebouw 'De Munt' anno 1970, met bijbehorende conciërgewoning. Het toenmalige complex is ontworpen door architect Winnubst uit Medemblik. In augustus 1923 wordt het geheel in drie percelen aan een drietal aannemers uit Medemblik aanbesteed.

Aannemer M. Masereeuw mag de gymzaal voor f17.017,- bouwen. Aan de firma J. Berkhout wordt de conciërgewoning voor een bedrag van f3.320,- gegund en schilder E. Breed mag al het schilderwerk verzorgen voor een bedrag van f666,-.

Het op 24 april 1924 geopende gebouw is in 1983 gesloopt en opnieuw gebouwd.

De conciërgewoning is echter blijven staan.

Afb.11: Gymnastiekgebouw 'De Munt' anno 1970.

De huidige situatie anno 2020.

Hoewel smaken verschillen spreekt de creatie van architect Winnubst uit 1923 naar onze mening toch meer tot de verbeelding.

Afb.12: Gymnastiekgebouw 'De Munt' anno 2020.

Het havenhoofd, of beter gezegd, de overgang van Oosterhaven naar Oude Haven, heeft een grote verbetering ondergaan. De loods van baggermaatschappij De Koning (achter het havenlicht) heeft jarenlang deze omgeving ontsierd. Leuk detail is het rijtje wagons. Tot 1948 konden ze, met behulp van een draaischijf, op de Oosterhaven gebracht worden.

Afb. 13: Luchtfoto van het havenhoofd (ca. 1964).

Hieronder de loods, waar, naar men zegt, Boko de Goede² zijn 'watervliegtuig' bouwde. Links op de voorgrond de bank rondom het havenlicht.

Afb. 14: De loods van baggermaatschappij De Koning (ca. 1965).

Afb. 15: Havenhoofd anno 2020.

En nu de huidige situatie een kloekke, in een moderne bouwstijl uitgevoerde, woning die wel wat weg heeft van een vuurtoren.

Door de verhoogde maaiveldligging inclusief de basaltglooiing krijgt het geheel ook de uitstraling van een dijkwoning, óf een vuurtoren. Het mag een bijzonder object heten van Rietvink architecten uit Oosthuizen.

Aan de Nieuwstraat, hoek Breedstraat, is een mooie nieuwe woning gekomen. Allereerst een foto van de vorige situatie. In de deur staat mevrouw Van Doorn. In die tijd was dit een viswinkel. (telefoonnr. 82).

Links op de voorgrond de lunchroom annex bioscoop. Rechts op de achtergrond café Radboud, met het karakteristieke balkonnetje, waar wel eens iemand doorheen gezakt schijnt te zijn.

Afb. 16: Nieuwstraat, hoek Breedstraat omstreeks 1930.

En nu de nieuwe woning; we deden er in Jaaruitgave 2013 al melding van. De huidige bewoners, familie Hoijtink, hebben deze laten bouwen.

Een andere opzet, maar de schrijvers vinden hem heel goed in deze omgeving en in de westelijke gevelwand van de Nieuwstraat passen. TPAHG-architecten uit Hoorn hebben hier een mooi resultaat gerealiseerd.

Afb. 17: Nieuwstraat, hoek Breedstraat anno 2020.

Tot slot de Westermolen, nu 'De Herder' geheten.
De boerderij van Meijaard staat er nog.

Nog geen 'gat van de dijk' ook wel 'coupure' ge-
heten.

Afb. 18: Westermolen, Poorthuisje en boerderij omstreeks 1920.

Hieronder de situatie in 2020. De foto kon niet pre-
cies vanaf dezelfde plaats genomen worden omdat
er bebouwing in de weg stond en de weg iets ver-
legd is.

Ook is de in 1988-1990 herbouwde molen 'De Her-
der' uit Willeskop vijf meter verplaatst t.o.v. het
Poorthuisje (kort daarvoor in oude luister hersteld
door Jaap van Leverink). Maar in deze foto is een
klein stukje van de 'coupure' nog juist te zien!

Afb. 19: Molen 'De Herder', het Poorthuisje en een klein stukje 'coupure' anno 2020.

Ad Kamma en Arnold de Greeuw
Medemblik, april 2020

Geraadpleegde bronnen

<https://www.delpher.nl/>
<http://www.dwangburchten.nl/>

Herkomst afbeeldingen:
Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Amersfoort: 1, 2.
Stedelijk Museum Amsterdam, Amsterdam: 4.
OKV, Medemblik, Henk Bouwman: 5.
OKV, Medemblik, Jaap van Leverink: 7, 11.
Klaas Kramer: 8.
Weekblad Buiten - Steenbergh: 9.

OKV, Medemblik: 10, 14.
OKV, Medemblik, A.J. Koelen: 13.
OKV, Medemblik, Piet Ruiters: 16, 18.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 3, 6, 12, 15, 17, 19.

- ¹ Zie voor uitgebreide informatie over het kasteel de website van Ben Dijkhuis: www.dwangburchten.nl
- ² Volgens een bericht in de Medemblicker Courant van 17 augustus 1935 zou het slechts om een glijboot met propeller zijn gegaan. Het geheel zou wel de vorm van een vliegtuig hebben gehad. De schrijvers houden zich graag beschikbaar voor de juiste informatie!

Het stationsgebouw van Medemblik

Het opvallende stationsgebouw staat er al 133 jaar. Het heeft vanwege zijn functie én door de periode waarin het is gebouwd bijzondere accenten en kenmerken meegekregen. Bovendien vervult het zelfs na 133 jaar nog steeds de oorspronkelijk bedoelde functie van stationsgebouw. Die functie heeft nu vooral een museaal karakter in het kader van de stoomtreinverbinding Hoorn-Medemblik. Maar al met al is het voldoende reden om dit gebouw en haar ontstaansgeschiedenis na de in 2007 gereedgekomen restauratie eens nader onder de loep te nemen.

De opkomst van de spoorwegen

De 19^e eeuw mag in Nederland gerust de eeuw van de spoorwegen genoemd worden. De spoorwegen zijn in deze eeuw onlosmakelijk verbonden met de industriële revolutie. De fabrieksmatige productie vormt een geheel nieuwe ontwikkeling in de overwegend agrarische Nederlandse samenleving. Nadat de eerste spoorlijn (Haarlem-Amsterdam) in 1839 was geopend, werd het hoofdspoorwegennetwerk vooral na 1860 door de staat gestaag uitgebouwd.

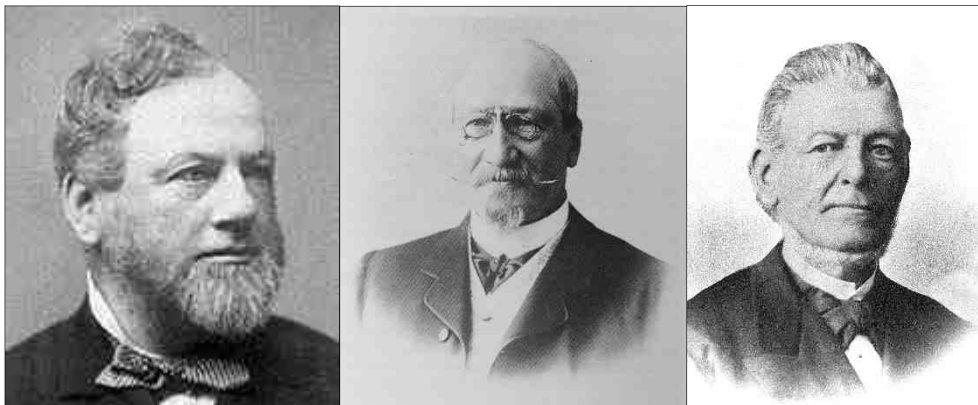
Het gemeentebestuur van Medemblik zag, samen met andere Westfriese bestuurders, al snel het belang in van een goede ontsluiting per spoor. Men bepleitte vanaf 1865 reeds de aanleg van de lijn Medemblik-Noord-Scharwoude.

Ter hoogte van Noord-Scharwoude zou de voorgestelde spoorlijn vervolgens aangetakt kunnen worden op de reeds aangelegde spoorverbinding Zaandam-Den Helder. Het plan sneuvelde echter. Een volgend, ook door Medemblik gesteund, spoorplan voorzag in een verbinding vanaf Zaandam via Hoorn naar Medemblik en verder (over water) richting Friesland.

Ook met dit plan kreeg men de handen in Den Haag niet op elkaar. In 1875 werd echter een wetsvoorstel aangenomen waarin de aanleg van de lijn Zaandam-Hoorn-Enkhuizen was voorzien inclusief een geregelde (trein)stoombootdienst Enkhuizen-Stavoren. Het tracé Zaandam-Purmerend-Hoorn werd geopend op 20 mei 1884, het baanvak Hoorn-Enkhuizen op 5 juni 1885. De veerbootdienst ging op 15 juli 1886 van start.

Met de Medemblikker burgemeester B. van Houweninge, dijkgraaf C. Donker van de Vier Noorder Koggen, burgemeester F. Groot van Midwoud en de Alkmaarse spoorwegingenieur A.J. Krieger¹ werd vanaf 1883 een spoorplan gepresenteerd dat van Hoorn naar Medemblik liep en halteplaatsen voorzag in een aantal naast het beoogde tracé gelegen dorpen. Er werd daartoe in december 1883 (in Medemblik) een heus 'Uitvoerend Comité van den ontworpen Lokaalspoorweg Hollands Noorder Kwartier' opgericht om de lobby voor de aanleg van deze lijn kracht bij te zetten. Die lobby, ondersteund met een aanzienlijk startkapitaal² van f 380.000,- werd uiteindelijk beloond door een positief besluit in Provinciale Staten van Noord-Holland op 4 juli 1884. De provinciale steun bestond uit de vrijmaking van f 150.000 ten behoeve van de aanleg³.

Een klein jaar later komt er met een door de minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid op 3 oktober 1885 genomen concessiebesluit eindelijk groen licht voor de daadwerkelijke aanleg en exploitatie. De NV Lokaal Spoorwegmaatschappij Hollands Noorder Kwartier, formeel opgericht op 30 december 1884⁴, ontvangt deze concessie voor de duur van 90 jaar. De exploitatie van de lijn was via een op 3 oktober 1885 afgegeven concessie verworven door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

Afb. 1: Drie daadkrachtige bestuurders rondom de totstandkoming van de spoorlijn Medemblik-Hoorn. Links C. Donker dijkgraaf én later voorzitter bestuur NV Lokaal Spoorweg-maatschappij Hollands Noorder Kwartier (1887); midden burgemeester B. van Houweninge van Medemblik-Opperdoes (ca. 1900) en rechts burgemeester F. Groot van Midwoud (ca. 1890).

De 20,6 km lange spoorlijn werd, omlijst door tal van feestelijkheden, voor de publieke dienst geopend op 3 november 1887. Een commercieel succes is de lijn echter nooit geworden. De jaren met exploitatieverliezen waren vooral na 1925 een veel voorkomend verschijnsel en de latere opkomst van met name de autobus deed de lijn feitelijk de das om. Het doek voor het reizigersvervoer viel op 31 december 1935. Alleen tijdens de eerste twee oorlogsjaren werden er nog reizigers vervoerd omdat de autobusdiensten geheel of gedeeltelijk uitvielen.

Stationsbouw in de 19^e eeuw

De aanleg van spoorwegen vraagt niet alleen om een railverbinding maar ook om allerlei ondersteunende infrastructuur zoals: perrons, opslagloodsen, seinpalen, kunstwerken en niet te vergeten stationsgebouwen met daarin allerlei voorzieningen. Al snel zag men van rijkszijde het voordeel in van een zekere standaardisatie in de stationsbouw. Een standaardaanpak werkt besparend in tijd en kosten voor ontwerp, aanbesteding en bouw. Bovendien kon men met die aanpak de uitstraling van de gebouwen langs het spoortracé een zekere mate van uniformiteit meegeven. Maar het besparen op kosten was wellicht een dominant gegeven gezien de hoge aanlegkosten van nieuwe spoorlijnen.

Die eerste uitingen van standaardisatie worden gevormd door de zogeheten stations van het Waterstaat-type. De naamgeving verwijst naar de rijksdienst die toentertijd, in opdracht van het Rijk, belast was met de stationsbouw: Rijkswaterstaat. De door Rijkswaterstaat vanaf 1860 ontworpen stationstypen zijn onder te verdelen in een vijftal klassen. De stations van de 4^e en 5^e klasse waren vanwege hun afmetingen vooral bestemd voor de landelijke regio's.

Afb.2: Station Lochem, gebouwd in 1863 en in 1879 aan de rechterzijde verdubbeld. Voorbeeld van een standaardontwerp van de 4^e klasse (ca. 1900).

Maar de standaardisatie van stationsgebouwen werd niet alleen toegepast op de uitbreiding van het hoofdspoorwegnet.

Ook toen het hoofdspoorwegnet tussen 1880-1890 min of meer voltooid was en op grote schaal de aanleg van lokaalspoorwegen werd opgepakt lag een aanpak op basis van standaardisatie ook hier voor de hand. Immers, de lokaalspoorwegen werden veelal gekenmerkt door (slingerende) tracé langs talloze dorpen waarvoor hele reeksen eenvoudige stations gebouwd dienden te worden.

Voor de lokaalspoorweg Medemblik-Hoorn (na 1900 spreekt men van Hoorn-Medemblik!) is voor de stationsgebouwen teruggegrepen op de stationsontwerpen, welke voor de Geldersch-Overijsselsche Lokaalspoorweg Maatschappij (GOLS) tussen 1883-1884 waren opgesteld. Dat ontwerp (zie bijvoorbeeld de stations van Opperdoes en Twisk) betrof o.a. een klein station met een zadeldak. Voor de helft bestaat zo'n gebouw uit een krappe dienstwoning en voor de andere helft uit een wachtlokaal met dienstruimte. Langs de lijn Medemblik-Hoorn zijn zeven van dergelijke kleine stations gebouwd. Voor het eindstation in Medemblik heeft men, zoals we verderop zullen zien, voor een ander ontwerp gekozen. Ook dat ontwerp is grotendeels gebaseerd op een ander en groter stationstype dat door de GOLS is gebouwd. Zie afbeelding 3. We herkennen in dat stationstype de basiskenmerken van het Waterstaatstype 4^e klasse.

Afb.3: Het stationstype GOLS-groot dat o.a. in Groenlo in 1884 is gerealiseerd (ca. 1900).

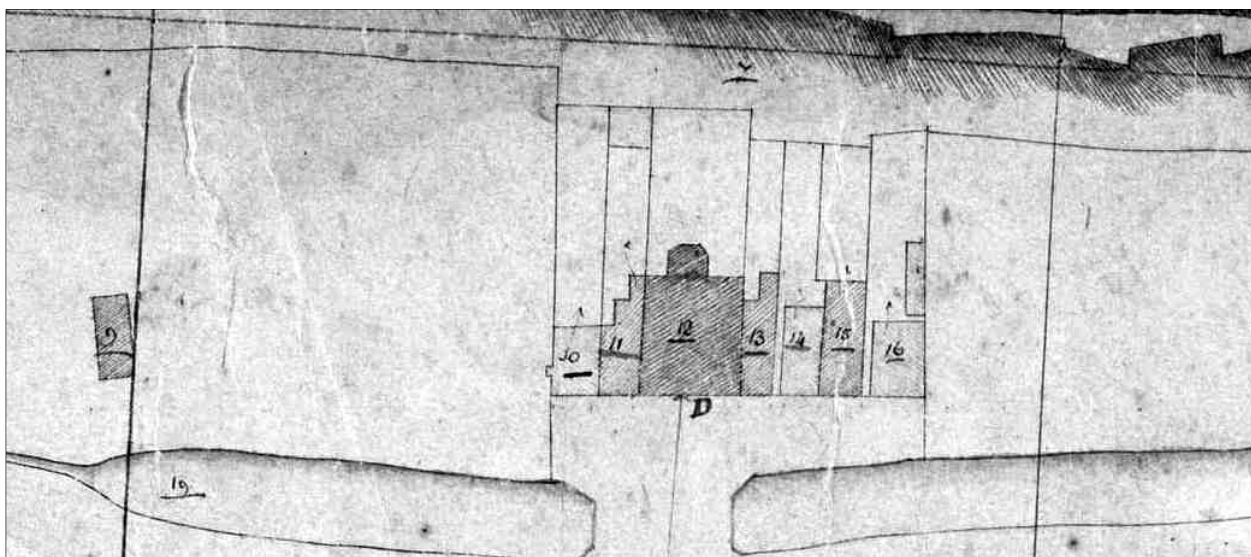
De voorbereidende werkzaamheden in Medemblik

De aanleg van spoorbaan (onder- en bovenbouw), perron, gebouwen, etc. vergde natuurlijk enige voorbereidende werkzaamheden. Vooral dienden de initiatiefnemers overeenstemming te bereiken met de grondeigenaren. Opstellen waren op de benodigde gronden vrijwel niet aanwezig⁵, zoals afbeelding 4 toont.

De voornaamste grondeigenaren waren het waterschap de Vier Noorder Koggen en de gemeente Medemblik. Het waterschap beschikte, vanwege de nabij gelegen en bij het schap in beheer zijnde zeedijk, aan de binnenzijde van de dijk over de nodige kadastrale eigendom. Op dat eigendom was een groot deel van het beoogde stationsemplacement projecteerd.

De gemeente had de overige onbebouwde gronden aan de noordzijde van de Oude Haven in bezit. Deze gronden zouden, zo blijkt uit kadastrale kaarten, vanaf 1825 tot de komst van het gehele spoorwegemplacement onbebouwd blijven.

Dat bureau was naar alle waarschijnlijkheid ondergebracht in het Waterschapshuis aan de Westerhaven nr. 20.

Afb.4: Kadastrale kaart van F.J. Nautz uit 1825 met in het midden op de Dam het stadhuis en belendende panden. Links op de kaart is de loods van de Vier Noorder Koggen ingetekend.

Op verzoek van de spoorwegmaatschappij neemt het dagelijks bestuur van het waterschap in 1885 het besluit om grondeigendom te verkopen en nabij de teen van de zeedijk gronden in erfpacht uit te geven teneinde aanleg, inrichting, onderhoud, exploitatie en beveiliging van de spoorbaan mogelijk te maken. De gemeente neemt op 12 november 1886 een vergelijkbaar besluit. Bovendien wordt dan tevens besloten dat de spoorweg mag worden doorgetrokken tot op de kade van de Oosterhaven.

Opdracht aan ir. A.J. Krieger

Een belangrijke vervolgstap in de daadwerkelijke realisering van de spooraanleg in Medemblik wordt gevormd door de op 30 maart 1885 gesloten overeenkomst tussen de NV Lokaal Spoorweg-Maatschappij Hollands Noorder Kwartier en ingenieur A.J. Krieger. In deze overeenkomst wordt hij belast met het ontwerpen, het hoofdopzicht en het toezicht op het maken van de plannen voor de aanleg van de lokaalspoorweg. Zijn jaarwedde bedraagt f 3.000,- gerekend vanaf 1 juli 1884. De contractperiode duurt in beginsel twee jaar. Mocht de spoorweg binnen die contractperiode worden opgeleverd en goedgekeurd, was een bonus voorzien van f 2.000,-.

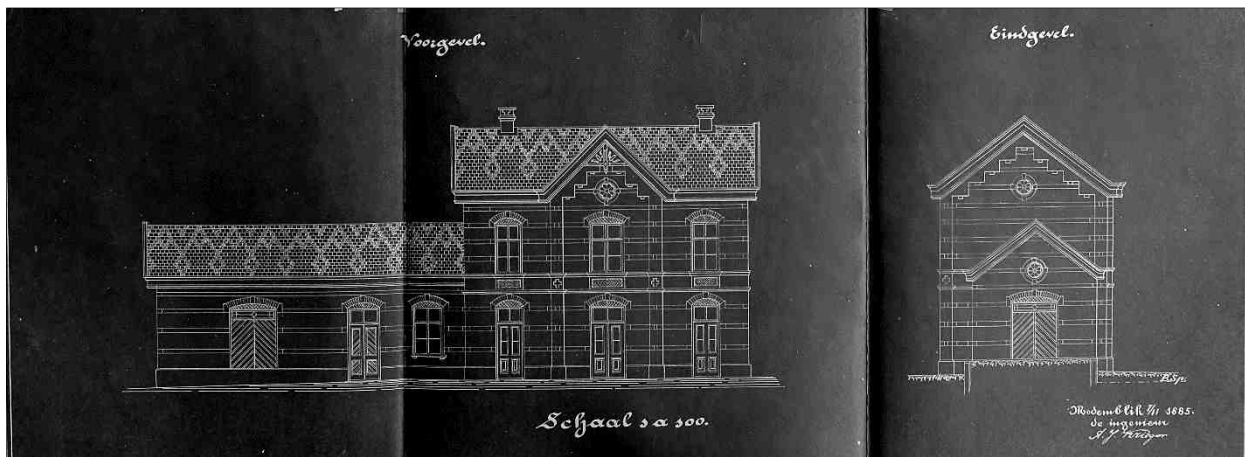
Indien de spoorweg niet op 1 juli 1886 operationeel was, diende Krieger zijn werkzaamheden zonder tegemoetkoming voort te zetten tot zulks wel het geval was. Verder waren er nog vergoedingen in het contract opgenomen voor reis- en verblijfskosten alsmede een tegemoetkoming voor de inrichting van een bureau.

Dat de opdracht bij Krieger⁶ terecht kwam mag nauwelijks een verrassing heten. Hij was namelijk al enige jaren betrokken bij het spoorplan Medemblik-Hoorn (o.a. als secretaris van het 'Uitvoerend Comité') en had daardoor alle tijd en gelegenheid om zijn kennis en expertise op spoorweggebied bij zijn toekomstige opdrachtgever(s) voor het voetlicht te brengen. Krieger, zoon van een waterstaatsingenieur, was feitelijk zowel tracé-ontwerper, technisch adviseur als architect. We zouden nu spreken over een zelfstandig werkend ingenieur (ZZP-er) die op contractbasis zijn diensten aanbood.

Voorafgaande aan zijn betrokkenheid bij diverse lokaalspoorplannen in de Noordkop, had hij tussen 1875 en 1880 als adjunct-ingenieur ervaring opgedaan in dienst van de Staatsspoorwegen op Java. Bovendien moet hij vanwege zijn contacten in zowel ingenieurs-⁷ als spoorwegwereld alsmede zijn kennis van de gang van zaken op het departement van Waterstaat geweten hebben hoe de hazen op spoorgebied in Nederland liepen. Hij was per slot van rekening van meerdere lokaalspoorweg-initiatieven de concessieaanvrager. Ook mede daardoor was hij een aantrekkelijke contractpartij.

Uitwerking in bestekken

Ten behoeve van de aanleg van het Medemblikker spoorwegemplacement inclusief gebouwen waren een viertal bestekken met specificaties opgesteld. Op grond van die bestekken wisten aannemers wat ze moesten bouwen en welke materialen ze moesten gebruiken.

Afb. 5: Bouwtekening stationsgebouw behorende bij Bestek nr. 5.

Kort samengevat ging het om de volgende bestekken:

Bestek nr. 1: Het maken van een stationsempacement en de aarden baan tot en met de Oosterhaven plus enkele andere werkzaamheden waaronder het verplaatsen van een houten loods.⁸ (Dat werk had betrekking op het spoorweggedeelte westelijk van het stadhuis.)

Bestek nr. 2: Het bouwen van een locomotiefloods met aanbouw voor waterbezorging en een bergplaats voor steenkolen en takkenbossen.

Bestek nr. 3: De levering van stalen spoorstaven, stalen las- en onderlegplaten en ijzeren haak- en schroefbouten.

Bestek nr. 4: Het maken van een stationsempacement en de aarden baan van de spoorweg naar de Oosterhaven te Medemblick. (Dit werk had betrekking op het spoorgedeelte ten oosten van het stadhuis.)

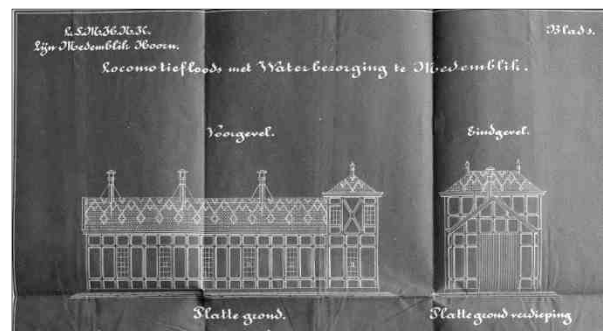
Bestek nr. 5: Het maken van een stationsgebouw met aanbouw voor bureau en goederenloods, benevens een verhoogde los- en ladingsplaats en een retiradegebouwtje⁹ met magazijn. Zie afbeelding 5.

Inschrijvende aannemers en gunning van de locomotiefloods en het stationsgebouw

Er was, gezien het aantal inschrijvers, vanuit de aannemerswereld veel belangstelling voor de in Medemblick uit te voeren werkzaamheden. Als we Bestek nr. 3 even buiten beschouwing laten zijn er op de overige vier bestekken ca. 25 biedingen binnengekomen. Ook een negental aannemers/bouwvakkers uit Medemblick lieten zich niet onbetuigd met in totaal acht biedingen.

Van de in Medemblick op te richten gebouwen gingen zowel de locomotiefloods als het stationsgebouw naar aannemers uit Medemblick. Bestek nr. 2 werd voor een bedrag van f 9.500,- op 10 juni 1886 gegund aan Jan Mazereeuw. Hij had samen met zijn plaatsgenoten Johannes de Vries en Jan Kroonenberg ingeschreven. Zie de bouwtekening van de locomotiefloods op afbeelding 6.

Op Bestek nr. 5 had een vijftal aannemers een aanbieding ingestuurd. Onder de gegadigde aannemers waren er twee afkomstig uit Medemblick. Dat waren fa. J. Hoogendijk en de fa. W.N. Vlaming. De vijf ingediende biedingen lagen dicht bij elkaar. De hoogste inschrijver dacht het project voor f 17.678,- te kunnen realiseren, terwijl W.N. Vlaming het voor f 16.661,- wilde bouwen. Aannemer Hoogendijk zat met zijn bieding van f 17.172,- precies in het midden van de vijf gegadigden. Het werk werd op 22 juli 1886 aan de laagste inschrijver gegund: bouwbedrijf W.N. Vlaming.¹⁰

Afb. 6: Bouwtekening van de locomotiefloods behorende bij Bestek nr. 2.

Afb. 7: De locomotiefloods aan de Oude Haven (ca. 1927).

Krieger kiest voor een standaard stationstype

In de standaardwerken over de Nederlandse stationsarchitectuur komen de gebouwen van de lokaal-spoorlijnen er in het algemeen wat bekaaid af.

Kennelijk spreken de wat grotere stations langs het hoofdspoorwegnet bij de auteurs wat meer tot de verbeelding dan de wat kleinere regionale stations. De kleine, eenvoudige en veelal in serie gebouwde, stationnetjes worden veelal op een hoop geveegd.

De zeer beknopte beschrijvingen worden soms met een enkel voorbeeld geïllustreerd. Dat is jammer omdat veel eigenaardigheden en subtiele verschillen binnen de ogenschijnlijk homogene reeksen van stations van het standaardtype daarmee onderbelicht blijven. De zogenaamde 'standaardstations' zijn bij nadere beschouwing maar zelden echt gelijk aan elkaar.

Het door Krieger ontworpen stationsgebouw is duidelijk geënt op het GOLS-type groot. Het gebouw in Medemblik is vrijwel identiek aan het de stations van Neede en Groenlo. Zie afbeeldingen 3 en 8.

Zie ook bouwtekeningen op afbeelding 9 met de voorgevels van station Medemblik en Doetinchem. Laatstgenoemde station werd reeds in 1883 geopend.

De bijzondere stijlkenmerken van het station van Medemblik

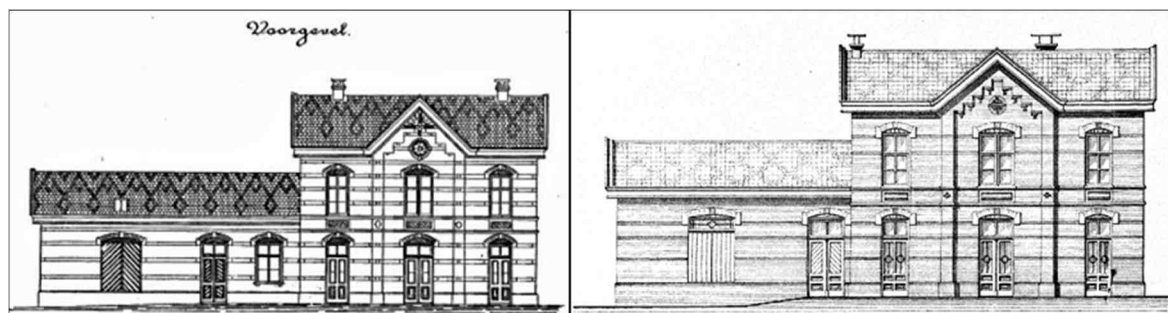
Het station van Medemblik is een mooi en gaaf voorbeeld van een gebouw met neorenaissance stijlkenmerken. Met deze stijl werd in de 19^e eeuw teruggegrepen op de renaissancebouwkunst. Elementen die daarin terugkomen zijn: trapgevels, speklagen, de kenmerkende horizontale lijnen die de gevels in 'vlakken' verdelen, natuursteenblokken en kruiskozijnen. In Nederland kwam deze stijl zo rond 1875 in de mode.

Afb.8: Het voormalige station van Neede aan de perronzijde (1900).

Krieger moet via zijn contacten in de spoorwegwereld goed op de hoogte zijn geweest welke ontwerpen van stationsgebouwen er circuleerden en kon daar waarschijnlijk ook makkelijk over beschikken. Wetten ter bescherming van intellectueel eigendom bestonden nog niet en binnen de ingenieurswereld kon het ook als een verdienste worden opgevat als een bepaald ontwerp ook op andere plaatsen navolging kreeg.

De stijl, met weglating van religieuze gotische elementen (o.a. kruiskozijnen), evolueerde echter snel tot een meer neutrale bouwstijl die zich goed leende voor overheidsgebouwen en andere publieke objecten. Zie afbeelding 10 voor één van de oudste foto's van het station van Medemblik. De zonneblinden aan de zuidzijde van het gebouw zijn pas rond 1904 op de gevel gekomen.

Afb.9: Links de voorgevel van station Medemblik en rechts de perronzijde van station Doetinchem.

Afb. 10: Het stations- en retiradegebouw (ca. 1902).

Krieger trad dus met zijn ontwerp, maatvoering, materiaalkeuze, detaillering en versiering, in de voetsporen van collega's die zich lieten inspireren door de neorenaissance bouwstijl. Daarbij maakte hij, zoals gezegd, slim gebruik van de reeds gerealiseerde stationsontwerpen in de Achterhoek. In dezelfde stijl ontwierp hij het retiradegebouwtje (rechts te zien op afbeelding 10) en de eerder genoemde locomotiefloods.¹¹ De neorenaissance stijlkenmerken zijn duidelijk herkenbaar op de voorgevel van het station. Zie afbeelding 11.

Het voormalige stationsgebouw met dienstwoning bestaat uit een hoofdgebouw en een lager bouwdeel links ervan. Het hoofdgebouw is op een rechthoekig grondplan gebouwd en heeft twee bouwlagen met zolderverdieping onder een zadeldak, gedekt met grijze kruispannen en een geometrisch (o.a. ruitvormig) patroon van rode kruispannen. De bovenverdieping werd gebruikt als dienstwoning voor de stationschef. De nok is evenwijdig aan het spoor en aan de staartzijde. De dwarskap was in de nok voorzien van twee vulstukken van houtsiersnijwerk.

De voorgevel (zuidkant) is boven een hoge, met kalkzandsteen iets uitgemetselde plint opgetrokken in paarsrode baksteen in kruisverband. Het metselwerk van de voorgevel wordt verlevendigd door horizontale banden (speklagen) van kalkzandsteen.

Afb. 11: De voorgevel van het station na de in 2007 uitgevoerde restauratie (april 2020).

Onder de bovenramen zijn, met een metselmozaïek van kleurige blokjes kunstzandsteen, ter versiering gevulde velden aangebracht. De zonneblinden zijn met de in 2007 uitgevoerde restauratie wederom op de gevel aangebracht.

Tot slot

Stationsgebouwen waren in de 19e eeuw een nieuw element in zowel stad als buitengebied. Ook qua functionaliteiten waren het volstrekt nieuwe objecten. Immers, het vervoer per spoor was nieuw en vroeg om speciaal daarop toegesneden gebouwen. Krieger was zich daar, als spoorwegingenieur, terdege van bewust.

Het door hem ontworpen stationsgebouw van Medemblik als start- en eindpunt van de spoorlijn heeft hij om die reden een duidelijke herkenningswaarde in haar stedelijke omgeving willen meegeven. Iets waar hij zeker in geslaagd is.

Feitelijk trad hij met het ontwerp in de voetsporen van andere (deels) anonieme architecten die kort daarvoor in het oosten van het land tot een stationsontwerp, gebaseerd op het waterstaatstype 4^e klasse, waren gekomen dat kennelijk ook op andere plaatsen in het land functioneel en aantrekkelijk werd bevonden. Het stationsgebouw van Medemblik is vandaag de dag nog steeds een visueel aantrekkelijk en gaaf gebouw waar we als stad best trots op mogen zijn. Mede omdat het ook door Medemblikkers is gebouwd.

Ad Kamma
Hoogkarspel, april 2020

Geraadpleegde bronnen

Johan W. van Dal, *Architectuur langs de Rails; Overzicht van de stationsarchitectuur in Nederland*, Deventer, 1981.

J. Flierman, *De geschiedenis van het openbaar railvervoer in West-Friesland*, in: *West-Frislands oud en nieuw*, 54, 1974, blz. 91-108.

R. Korthof, *100 jaar locaalspoorweg Hoorn - Medemblik: 1887-1987*, Stoomtram-Hoorn-Medemblik, Hoorn, 1987.

V.M. Lansink, *Spoorwegstations in Nederland 1955-1980; variatie in standaardisatie*, doctoraalscriptie kunstgeschiedenis, Universiteit Utrecht, 1998.

J.G.C. van de Meene, *De lokaalspoorweg Hoorn-Medemblik*, in: *Op de rails*, 40, 1972, blz. 133-135. Provincie Noord-Holland, *Erfgoedregister, redengende omschrijving voormalig station Medemblik*, Haarlem, 24 september 2019.

D. van der Pijl, *Honderd jaar lokaalspoorlijn Hoorn-Medemblik*, in: *West-Frislands oud en nieuw*, 54, 1987, blz. 141-146.

H. Romers, *Spoorwegarchitectuur in Nederland 1841/1938*, Zutphen, 2000.

P.S. Teeling, *Grepen uit de roemrijke geschiedenis van de oude Radboudstad*, Medemblik, 1988, blz. 96-97.

WFA – Westfries Archief, Hoorn.

Bevolkingsregisters van de gemeente Medemblik 1860-1890, toegangsnr. 1701-15, inv.nr. 12, scan 1701-15_12_00015.

UA – Utrechts Archief, Utrecht.

Locaalspoorwegmaatschappij Hollandsch Noorderkwartier, toegangsnr. 910, inv.nrs. 10, 13, 14, 16 en 17.

Oudheidkundige Vereniging "Medenblik"; Database kadastrale informatie ir. Teeling / Ko Staven- uiter.

www.stationsweb.nl/

www.stoomtram.nl/

<https://books.google.nl/>

<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>

<https://noord-hollandsarchief.nl/beelden/beeldbank/>

<https://www.westfriesgenootschap.nl/>

<http://www.wildernis.eu/chart-room/>

[https://www.westfriesarchief.nl//krantenarchief en beeldbank/](https://www.westfriesarchief.nl//krantenarchief_en_beeldbank/)

https://nl.wikipedia.org/wiki/Station_Medemblik/

<http://www.museumstoomtram.nl/>

<https://www.delpher.nl/>

<https://www.pondes.nl/>

<https://tresor.tudelft.nl/tijdschrift/architectuurtijdschriften/opmerker/ingenieur/>

<https://www.openarch.nl/>

https://lib.tudelft.nl/tijdschriften/kivi/1874-1875_dl_1.pdf.

Herkomst afbeeldingen:

Fotoarchief Eerste Kamer, Den Haag: 1L.

Westfries Archief, Hoorn: 1M, 1R.

Rijksdienst voor het Cultureel, Amersfoort: 2.

Spoorwegarchitectuur in Nederland: Zutphen: 3.

Noord-Hollands Archief: Haarlem 4.

Arnold de Greeuw, Medemblik: 5, 6, 10 en 11.

Collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie Den Haag: 7.

www.stationsweb.nl: 8.

Utrechts Archief, Utrecht: 9.

¹ Krieger (een afbeelding van hem kon helaas niet achterhaald worden) zou later in de rol van architect, via een in 1885 verkregen opdracht, onder andere de stationsgebouwen langs de spoorweg ontwerpen en de bijbehorende bestekken opstellen.

² Het Ambacht van West-Friesland genaamd de Vier Noorder Koggen werd uiteindelijk met 150 aandelen (à f 1.000,-) met een totale waarde van f 150.000,- grootaandeelhouder van de NV Lokaal Spoorwegmaatschappij Hollands Noorder Kwartier. Medemblik was goed voor een inleg van f 63.500,-. Alle andere aanliggende gemeenten inclusief Hoorn, polderbesturen en particulieren tekenden en doneerden beduidend lagere bedragen. Alles in de vorm van hele aandelen (f 1.000,-) of van vierde aandelen (f 250,-).

Ook ingenieur Krieger werd met twee aandelen van f 250,- participant in het project.

³ Feitelijk betrof het een renteloos voorschot, geen subsidie.

⁴ De statuten van de NV Lokaal Spoorwegmaatschappij Hollands Noorder Kwartier werden op 25 februari 1885 in de Staatscourant gepubliceerd.

⁵ De Vier Noorder Koggen beschikte aan de westzijde van het stadhuis wel over een houten opslagloods. Deze loods stond op gemeentelijk kadastraal eigendom. Dit terrein stond bekend als 'Zorg en Vlijt'. Later zou de loods in opdracht van de spoorwegmaatschappij, conform Bestek nr. 1 van december 1885, naar Het Hoofd worden verplaatst.

⁶ Vanwege zijn intensieve bemoeienis met het spoorplan verhuisde Krieger en zijn vrouw op 18 november 1884 van Alkmaar naar Medemblik. Zij zouden tot 3 september 1888 ingezetenen van Medemblik blijven en daarna naar Gouda verhuizen. Krieger ging daar aan de slag met andere locaalspoorplannen. Tijdens hun verblijf in Medemblik woonde het echtpaar Krieger in het Koggehuis op Nieuwstraat 26. De spoorwegingenieur Adrianus Johannes Krieger overleed op 24 juli 1931 te Harderwijk op 82-jarige leeftijd.

⁷ Krieger werd in juni 1875 vanuit Java als lid toegelaten tot het Koninklijk Instituut van Ingenieurs. Hij verkreeg daarmee toegang tot een forum van vakgenoten waarbinnen ideeën en (spoorweg)plannen werden uitgewisseld.

⁸ Dit betrof de loods van de Vier Noorder Koggen.

⁹ In dit gebouwtje waren toiletvoorzieningen voor de reizigers aangebracht.

¹⁰ Andere Medemblikker aannemers die biedingen op spoorwegbestekken hadden gedaan waren: Gijzelaar, Kenter, Fransen en Berkhout.

¹¹ Het retiradegebouwtje is in de jaren '50 van de vorige eeuw gesloopt. De sloop van de locomotiefloods heeft tussen 1950-1956 plaatsgevonden.

Arnoldus Teunis van Wijngaarden, Stadsarchitect van Medemblik (1845-1899)

Arnoldus Teunis van Wijngaarden was van 1845 tot 1899 stadsarchitect van Medemblik. Wie was hij? Wat deed een stadsarchitect? En zijn er nog bouwwerken van zijn hand aanwezig? Geïntrigeerd door het ontbreken van informatie over deze voorouder startte de schrijver een zoektocht naar het leven en werk van deze tot nu toe vrijwel onbekend gebleven architect.

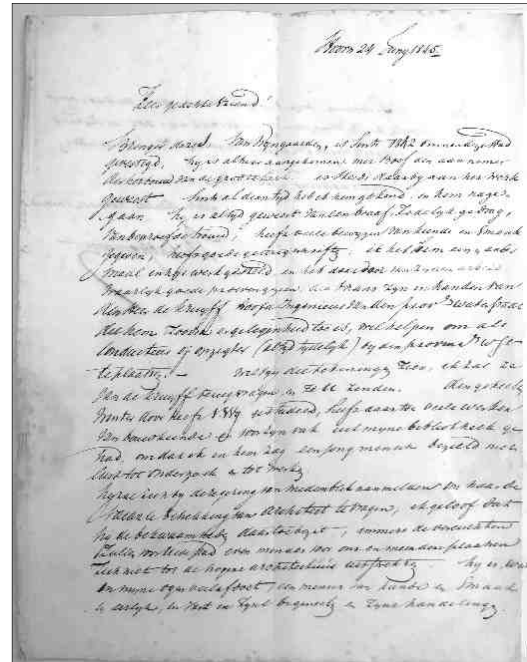
Het onderzoek leverde een indrukwekkend oeuvre op van bijna 60 gebouwen - kerken, raadhuzen, pastorieën, scholen, wees- en armenhuizen en postkantoren - waarvan er 42 nog tot de dag van vandaag te bewonderen zijn. Acht ervan hebben de status van rijksmonument. Het oeuvre is opgetekend in het rijk geïllustreerd boek *A.T. van Wijngaarden (1819-1900). Een eclectische signatuur in het West-Friese landschap* dat op 29 juni 2019 verscheen ter gelegenheid van de tweehonderdste geboortedag van de architect. In dit artikel wordt zijn leven en werk in Medemblik belicht.

De sollicitatie (1845)

Op 25 april 1845 overleed de 71-jarige Albert Oudheusden, stadsarchitect van Medemblik. De gemeenteraad plaatst vier maal een vacature in de *Opregte Haarlemsche Courant*. Er zijn 28 sollicitanten. Arnoldus Teunis van Wijngaarden is er één van. Deze overlegt een aanbevelingsbrief van Van Pabst Rutgers, de wethouder van Hoorn. Daarin staat dat hij sinds 1842 met aannemer Boef in Hoorn is gekomen om de Grote Kerk aldaar te herbouwen.

De wethouder schrijft: "Sinds al dien tijd heb ik hem gekend, en hem nagegaan. Hij is altijd geweest van een braaf, zedelijk gedrag, van beproefde trouw, heeft veele bewijzen van kunde en smaak gegeven, heeft goede getuigschriften. Den geheelen winter door heeft V.Wg [van Wijngaarden] gestudeerd, heeft daar toe veele werken van bouwkunde en voor zijn vak uit mijne bibliotheek gehad, omdat ik in hem zag een jong mensch bezield met lust tot onderzoek en tot werking. Hij is, wat in mijne ogen veel afdoet, een mensch van kunde en smaak, en eerlijk, en vast in zijne beginselen en handelingen."

Het is een ijzersterke referentie, want in de stemprocedure die volgt komt Arnoldus Teunis van Wijngaarden als winnaar uit de bus.

Afb. 1: Aanbevelingsbrief van de wethouder uit Hoorn (24 juni 1845).

Uit Papendrecht

Maar wie is deze 26-jarige jongeman? Arnoldus Teunis werd op 29 juni 1819 geboren in Papendrecht. Hij is het vierde kind van Cornelis van Wijngaarden en Geertrui Kriens. Zijn twee broertjes heeft hij niet gekend, want die zijn overleden in hun eerste levensjaar. Beide ouders overlijden op jonge leeftijd; vader Cornelis als hij twee jaar is en moeder Geertrui als hij 12 jaar is. Zijn enige zus, Annigje, overlijdt als hij 18 jaar is. Hij is dan de enige overlevende van het gezin Van Wijngaarden-Kriens. Opmerkelijk dat Arnoldus Teunis zich zo weet te ontwikkelen. Het is niet verrassend dat hij zich bekwamde in de bouw, want het bouwen zat 'm in het bloed. Vader Cornelis was timmerman/aannemer en opa Johannes Kriens was aannemer van 's Rijkswerken. Deze Kriens bouwde rond 1800 de gebouwen van 's Lands Werf in Medemblik, die tachtig jaar later door zijn kleinzoon verbouwd zouden worden tot Rijkskrankzinnigengesticht.

Een slechte reputatie?

In de bibliotheek van Medemblik ligt het boekje *Kent u ze nog... de Medemblikkers*. Het is een boekje met oude afbeeldingen en beschrijvingen.

De tweede foto in het boekje is genomen op de hoek de Torenstraat/Westerhaven, en daarbij staat de volgende tekst: 'En die andere meneer met zijn startige baard? Wel dat is de heer A.T. van Wijngaarden; indertijd een bekende persoonlijkheid. Hij was hier gemeente-opzichter van 19 september 1845 tot 2 oktober 1895. Onder zijn leiding werden de bouwvallige toren en muurresten rondom kasteel Radboud afgebroken. De wester(stads)poort en het koor van de Bonifaciuskerk gesloopt.

Geen prettige reputatie ... Ook werd toen de Goudsbloemgracht gedempt. Och, hij was slechts uitvoerder van besluiten, die door andere verantwoordelijke instanties genomen werden.' En dat klopt, want het waren de gemeente Medemblik (hij moest ook de Oosterstadspoort slopen) en het kerkbestuur van de hervormde gemeente die hem daartoe opdracht gaven.

Armoe troef in Medemblik

Medemblik was midden negentiende eeuw niet een opwindende plaats voor een bouwer. De glorieuze tijd van de Gouden Eeuw was al lang voorbij. Door de aanleg van het Noordhollandsch Kanaal was de Medembliker haven nog minder in trek. De enige grote werkgever, de Marine, verplaatste haar instituut in 1850 naar Den Helder. Er was veel armoe in het havenstadje aan de Zuiderzee. Het stadsbestuur had maar weinig geld voor nieuwe bouwprojecten. De werkzaamheden van de stadsarchitect beperkten zich in Medemblik in die tijd tot onderhouds- en herstelwerkzaamheden van (gemeentelijke) gebouwen, bruggen en grachten.

In de jaren zeventig van de negentiende eeuw komen er ook nieuwbouwprojecten: eerst een nieuw postkantoor en daarna een nieuwe stadsburgerschool. In 1881 krijgt hij A.T. van Wijngaarden zijn grootste opdracht: de herinrichting van de Marine gebouwen.

Afb.2: Het in 1869 gebouwde postkantoor te Medemblik. Het postkantoor moest in 1910 plaats maken voor een nieuw postkantoor met een bovenwoning voor de directeur (ca. 1900).

Hij is dan al een kwart eeuw een veel gevraagde architect voor bouwopdrachten in de rijke boerendorpen van West-Friesland.

Beeldbepalende eclectische bouwstijl...

Zijn nalatenschap is nog volop te bewonderen, in een eclectische stijl die vergelijkbaar is met die van zijn beroemde tijdgenoot Pierre Cuypers. De negentiende bouwkunst was een synthese van oudere tradities plus de modernste technische en esthetische innovaties. Het eclecticisme was pragmatisch, individualistisch en ook pluralistisch. Per definitie stijlloos. Bij het bepalen van de architectonische vorm en de ornamenten waren de ontwerper en de opdrachtgever volledig vrij in hun keus. Artistieke autonomie was het credo van het eclecticisme. Om de eclectische bouwstijl van A.T. van Wijngaarden te begrijpen, worden in het genoemde boek architectuur- en bouwstijlkenmerken, zoals travee, middenrisaliet, pilasters, cordon, fronton en wenkbrauwen, uitgelegd aan de hand van zijn gebouwen.

Afb.3: Pastorie te Aartswoud (1873). De voorgevel wordt verticaal geleed door een middenrisaliet en hoekpilasters. Alle vensters hebben een getoogde bovenzijde en met acanthusbladeren gedecoreerde wenkbrauwen. Boven de deur een op consoles rustend balkon met balustrade. In de nok een radvenster. De kap heeft gesneden windveren (2018).

...in de West-Friese dorpen

Een korte resumé van zijn bouwwerken buiten Medemblik is hier op zijn plaats. Zoals kerken. A.T. van Wijngaarden bouwde voor allerlei gezindten. Hervormde kerken in Opmeer, Midwoud en Westwoud, een doopsgezinde kerk ('vermaning') in Twisk en de christelijk gereformeerde kerk in Urk. Ze hebben de tijd goed doorstaan.

Dat geldt niet voor de kerk en pastorie die hij in 1869 voor de Oudbisschoppelijke Cleresie in Enkhuizen bouwde. In 1905 stortte het plafond van de pastorie naar beneden en een jaar later kwam het gewelf van de kerk op het zangkoor terecht. Kerk en pastorie moesten direct gesloopt worden.

Oorzaak: verrot funderingshout door te korte heipalen. Voor de predikanten en pastoors bouwde hij pastorieën.

U vindt deze statige herenhuizen nog in Aartswoud, Abbekerk, Hauwert, Nieuwe Niedorp, Midwoud, Oostwoud en Wognum. Nieuwe raadhuizen verschenen in Hensbroek, Midwoud, Nieuwe Niedorp, Wervershoof en Wognum; wees- en armenhuizen in Enkhuizen, Barsingerhorn en Winkel.

En A.T. van Wijngaarden bouwde meer dan tien scholen en onderwijzerswoningen in West-Friese gemeenten. De meeste scholen zijn gesloten en gesloopt. De oude school in Sijbekarspel heeft een nieuwe bestemming gekregen als atelier. Een paar mooie onderwijzerswoningen zijn nog te vinden in Abbekerk, Wieringerwaard en Winkel.

Afb.4: Doopsgezinde in 1868 gebouwde Vermaning te Twisk (2018).

Klacht of jaloezie?

In 1871 dient raadslid Gijzelaar een klacht in tijdens de gemeenteraadsvergadering van Medemblik en zegt "dat de Opzigter der gemeentegebouwen zich te weinig bij de Stadswerken laat zien, te veel afwezig is en daardoor een en ander niet behoorlijk wordt uitgevoerd." Bovendien vindt hij de beloning voor de stadsarchitect te hoog voor hetgeen hij presteert.

De burgemeester zegt toe het uit te zoeken, maar het salaris kan niet ter discussie worden gesteld. Dat is bij benoeming vastgesteld en "voor zodanige betrekking niet te hoog." Het salaris (traktement) was 600 gulden in 1845 en blijft onaangepast, tot 1899. Daarna wordt het alsnog verlaagd!

Afb.5: Het Rijkskrankzinnigengesticht is in 1983 verbouwd tot een appartementencomplex (2019).

Het Rijkskrankzinnigengesticht

In 1881 krijgt A.T. van Wijngaarden opdracht van het Rijk om de marine-gebouwen te verbouwen tot een Rijkskrankzinnigengesticht. Het wordt zijn grootste opdracht (f 88.000,- in 1881 en nog eens f 34.000,- voor een tweede opdracht in 1883). Deze gebouwen waren tijdens de Bataafse Republiek door zijn grootvader (Johannes Kriens) neergezet als 's Lands Werf.

In 1828 werd de werf overgeplaatst naar Den Helder en kregen de gebouwen een functie als marine-instituut, het opleidingscentrum voor marineofficieren, maar in 1850 viel ook hiervoor het doek. De officieren klaagden over de ongezonde leefomstandigheden en ondanks vele pogingen van de burgemeester om de koning op andere gedachten te brengen, ging ook het marine-instituut naar Den Helder. De gebouwen werden nog enkele jaren (1851-1858) door de marine gebruikt, maar daarna stonden ze twintig jaar leeg.

Stille diplomatie

Totdat de burgemeester op 15 oktober 1878 de Gemeenteraad meedeelt "...dat volgens den Stads Architect hiermede een drietal heeren is geweest, die vermoedelijk leden waren van het Collegie van Toezicht over het Krankzinnigen Gesticht Meerenberg. Dat zij met dien architect de Rijksgebouwen nauwkeurig hebben opgenomen en van hem enigen inlichtingen omtrent die gebouwen hebben verzocht. Dat het bezoek echter geen officieel karakter droeg, daar zij niet wenschten met het Gemeentebestuur in aanraking te komen, en dan ook zonder zich over de reden van hunne komst te hebben uitgelaten, weder vertrokken zijn. Dat overigens de architect heeft opgemerkt, dat voornoemde gebouwen bij hun een gunstigen indruk hebben achtergelaten."

De gemeenteraad was buitenspel gezet en A.T. van Wijngaarden zet de onderhandelingen in stilte voort. En wat de gemeente niet lukte, lukt hem wel.

Ruim een jaar later, op 28 januari 1880, komt het onderwerp terug in de raad, slechts als mededeling. "De burgemeester deelt de raad mee, dat hem inzage is verleend van een officieel schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken gerigt aan den Gemeente Architect A.T. van Wijngaarden, bevattende de uitnoodiging aan deze om zich tegen billijke vergoeding te belasten met het ontwerpen van plannen nopens de reconstructie van de voormalige Marine Gebouwen tot Krankzinnigen Gesticht. Welke opdracht door den geadresseerde met de meeste toewijding werd aanvaard."

— Het voormalig Koninklijk Instituut voor de Zeevaart te Medemblik, in den loop van dit jaar verbouwd en gewijzigd tot krankzinnigengesticht, is op 1 dezer in gebruik gesteld en zal weldra door 150 lijdens — thans elders verpleegd — worden betrokken. Het gebouw, een front met twee vleugels, maakt een hoogst gunstigen indruk. De inrichting voldoet aan alle redelijke eischen, die men op dergelijk gebied mag stellen. De verblijven voor de ongelukkigen, zoowel kamers als cellen, de uitspanningszalen, de zitkamers, badvertrekken, enz. enz. laten niets te wenschen ten opzichte van ruimte, lucht en licht en aan wat strekken kan om hun treurig lot te verzachten en te veraangemen. Do overige localen, zoals keuken, wasch-, mangel- en droogvertrekken en zoo meer, munten uit door practischen zin; bijgevolg vindt men daar toepassing van de nieuwste vindingen tot snelle, zuinige en zindelijke machinale behandeling of bereiding, zoals wij die wenschen in alle dergelijke groote gebouwen. De woningen, zooals voor den geneesheer, den directeur en voor de geëmployeerden, zijn in overeenstemming met het geheel — dus sierlijk en zeer logeabel. Het gesticht is door stoom verwarmd en met gas verlicht. De architect de heer Van Wijngaarden, heeft eer van zijn werk.

Afb. 6: Heldersche en Nieuwedieper Courant van 8 oktober 1884.

Oosterbuitenhaven

Tien jaar later, in 1891, gaat de gemeente Medemblik een groot project aan om de waterwerken van de stad te verbeteren. De aanbesteding is drie dagen voor de tweeënzeventigste verjaardag van A.T. van Wijngaarden.

Het werk wordt aangenomen voor f 51.800,-. Het project betreft de verbetering van de Oosterbuitenhaven en het Oudevaartsgat, die uitmonden in de Zuiderzee. Eerst moeten de beschoeiingen weggehaald worden en daarna beide havens versterkt met nieuwe basaltmuren en steenglooingen.

A.T. van Wijngaarden maakt gedetailleerde bouwtekeningen van de basaltmuren en de los- en laadsteigers. Hierin is zijn jarenlange kennis en ervaring als tekenaar en architect goed te zien. Hij ondertekent zoals gewoonlijk met een sierlijke handtekening en een (zijn) stempel op het werk. Zie afbeelding 7.

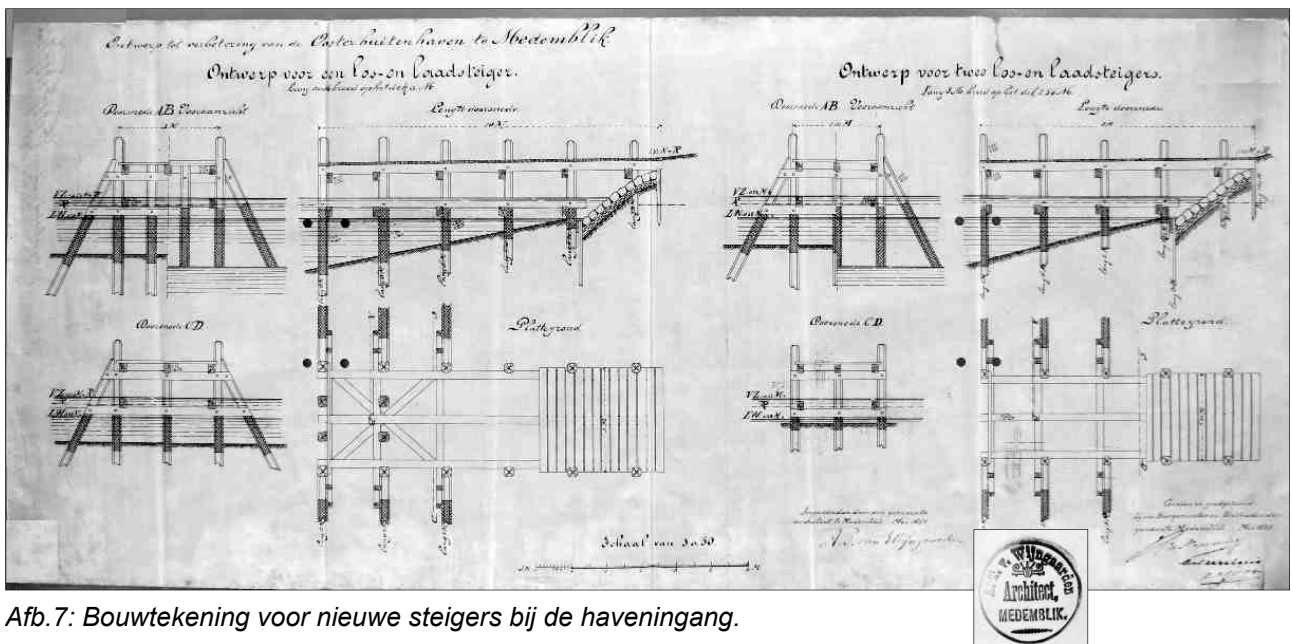
Gouden penning

Op 2 oktober 1895 krijgt A.T. van Wijngaarden tijdens een buitengewone vergadering van de gemeenteraad een gouden penning overhandigd met als opschrift "Het Gemeentebestuur van Medemblik aan den Heer A.T. van Wijngaarden, gemeentearchitect alhier voor trouwe plichtsbetrachting en aan de gemeente bewezen diensten gedurende een halve eeuw, 1845-1895".

Afb. 8: Gouden penning van de stad Medemblik.

Hij werkt nog een aantal jaren door en krijgt op 20 november 1899 eervol ontslag. Op 20 februari 1900 overlijdt Arnoldus Teunis van Wijngaarden op de leeftijd van tachtig jaar.

Afb. 7: Bouwtekening voor nieuwe steigers bij de haveningang.

Gerard de Vries
Gouda, maart 2020

Geraadpleegde bronnen

Gerard de Vries, *De architect A.T. van Wijngaarden (1819-1900). Een eclectische signatuur in het West-Friese landschap*, Amersfoort, 2019.

Wikipedia: https://nl.wikipedia.org/wiki/Arnoldus_Teunis_van_Wijngaarden.

Herkomst afbeeldingen:

Westfries Archief, Hoorn: 1 en 7.

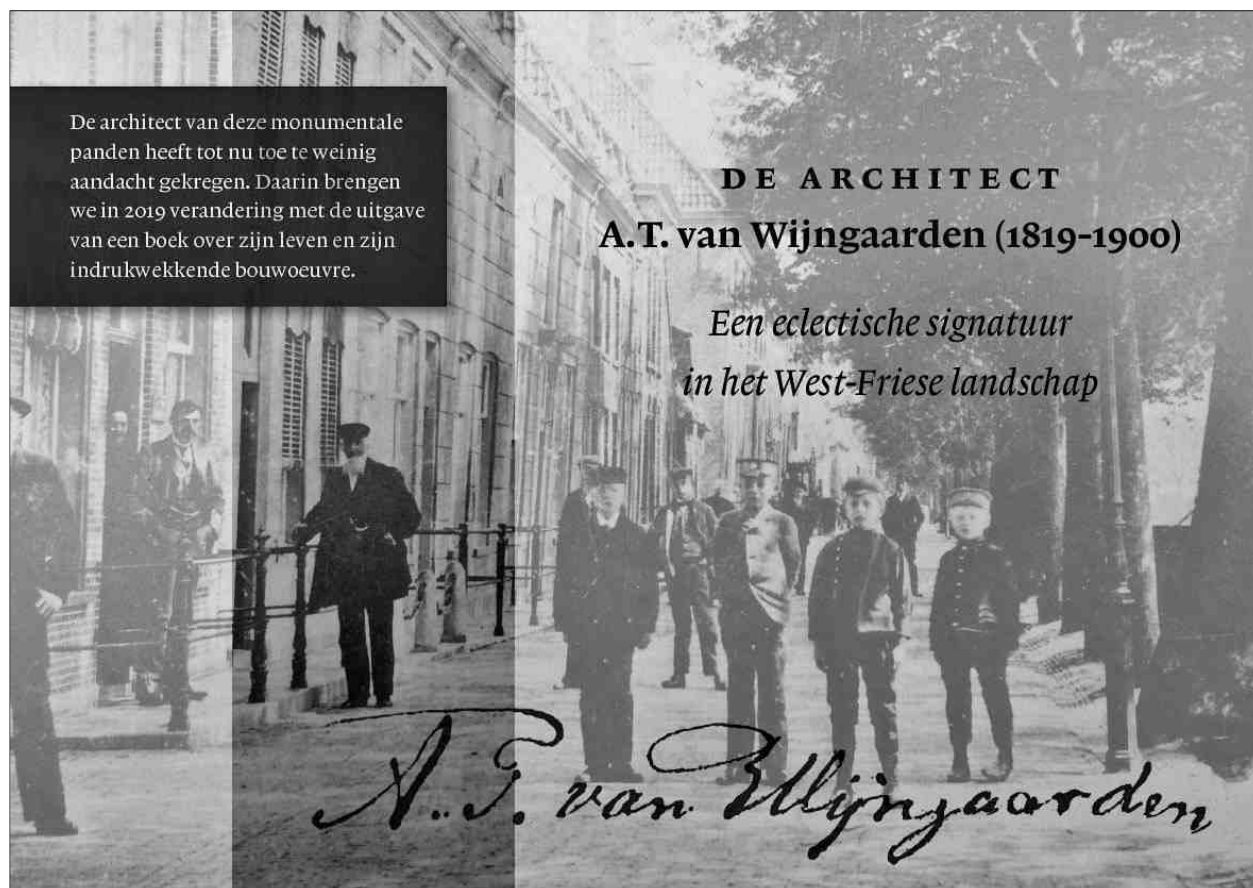
Peter Swart, Hoorn: 2.

Maarten Mooij, Winkel: 3 en 4.

Ofer Vazana, Winkel: 5.

www.delpher.nl: 6.

Wim Hekkenberg, Utrecht: 8.

Het rijk geïllustreerde en mooi vormgegeven boek over Van Wijngaarden telt 160 blz. en is voor € 25,- te koop bij Boekhandel Stumpel, Nieuwstraat 70 te Medemblik.

Medembliker architecten: Vlaming en ME-2.

Architecten vormen met hun opdrachtgevers de belangrijkste bepalende factoren van de bebouwing van een stad. Die architecten zijn niet per sé woonachtig in de plaats waar zij een opdracht vervullen. In deze Jaaruitgave wordt ook aandacht gegeven aan Medembliker architecten. Architect van Wijngaarden is al aan de orde gekomen. In dit artikel wordt aandacht besteed aan de Medembliker architectenbureaus Vlaming en ME-2.

Architectenbureau Vlaming

De eerste sporen van architectenbureau Vlaming vind ik in een artikel van Bep de Haan-Appel, geplaatst op de website van de Stichting Hoochhoutwout. Zij schrijft over leven en werk van Nicolaas Vlaming. Hij was de zoon van Jacobus Vlaming, die in 1843 was geboren in Medemblik. Jacobus was na zijn huwelijk naar Hoogwoud verhuisd en was van beroep timmerman. Hij liet Nicolaas een studie architectuur volgen in Amsterdam, samen met een neef uit Medemblik!

Via een artikel in de jaaruitgave van het Westfries Genootschap komen we iets meer te weten. Het gaat over de totstandkoming van de kostschool in de Ridderstraat: "Dhr. P.W. Vlaming ziet kans de boerderij naast het fratershuis voor het armbestuur aan te kopen. Gelukkig, want een protestantse boer had er ernstig naar gedaan, en dan was alle mogelijkheid op uitbreiding verkeken geweest."

Dhr. Vlaming gaat zich met lofwaardige ijver inzetten voor het tot stand komen van de kostschool. Hij wordt benoemd als architect. Zijn zoon W.N. Vlaming zal het werk uitvoeren. De familie Vlaming heeft een grote rol gespeeld in de ontwikkelingen rond het fratershuis, zowel in de beginjaren als later. Aanvankelijk rekent Vlaming niets voor het tekenwerk, maar op aandrang van de fraters wordt toch een rekening gepresenteerd.

Petrus Wilhelmus Vlaming leefde van 1897 tot 1951 en heeft onder meer de Maria Bernadette school en Sint Martinus (1935) getekend. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon Wim (zie afbeelding 1) en die weer door zoon Peter en Albert Meendering.

Afb. 1: Aannemer, pastoor en werklieden t.g.v. de eerste steenlegging van de Piussschool van Andijk-West. Achter (v.l.n.r.): Wim Vlaming (architect, Medemblik), Jacob Botman (aannemer), Piet Sijm, pastoor Minneboo, Jan Botman (de Streek), Theo Bakker, Simon Tensen, Jan Dekker Klz., Hos Langerijs (opzichter, Medemblik), Piet Dudink. Voor (v.l.n.r.): Arie Botman Jacz., Loek Pouw en Frans Maas (ca. 1954).

Afb.2: Maria Bernadette school (ca.1970).

Rond 1964 heeft Wim Vlaming assistentie nodig. Hij plaatst een advertentie: "Klein, zich ontwikkelend architectenbureau in West-Friesland zoekt een bouwkundig medewerker." Hierop solliciteert Albert Meendering uit Ter Apel (provincie Groningen). Albert is zoon van een aannemer en voorbestemd zijn vader op te volgen. Hij studeerde Bouwkunde aan de Academie Minerva, nu onderdeel van de Hanze Hogeschool. Maar met vader en broer aannemer worden, dat werd hem toch niet. Hij had 'architectenallures' aldus vader Meendering. Zodoende komt Albert bij Vlaming terecht.

Hij is daar vooral belast met het restaureren van monumenten. Albert heeft de restauratie van wel 47 monumenten in Medemblik begeleid en ook nog vele daarbuiten! Het eerste project was de restauratie van de weduwenhuisjes aan de Heerensteeg. Een heel groot project was de Bonifaciuskerk- en toren, die in zijn periode twee keer is gerestaureerd.

De eerste keer was in de periode 1965-'66. Vaak waren er geen tekeningen van de monumenten en dan moesten Albert en een andere medewerker, Ton Boon uit Bovenkarspel, die maken. Een hele klus, met de Bonifaciusstoren zijn ze weken bezig geweest met meten en tekenen. Heel leuk werk, soms koud, zegt Albert erover. Cruciaal was de versterking van de bovenste helft van de torenspits. De bestaande eeuwenoude constructie was eigenlijk te zwak en zou er op den duur af kunnen waaien.

Er is onder het bovenste deel van de spits een extra steunconstructie gemaakt. Ook de voegen zijn opnieuw gevoegd en het lood vervangen. Een leuk detail is nog dat de roodkoperen haan is gerestaureerd door smid Harm van de Wetering. Overigens betrof de tweede restauratie het opnieuw voegen van de spits en delen van de toren. De door Monumentenzorg voorgeschreven mortel bleek onvoldoende bestand tegen de weersinvloeden.

Via de documentatie van Monumentenzorg kwam Albert nog wel een aantal leuke details aan de weet. Zo is de Bonifaciuskerk niet gebouwd op koeienhuiden, maar op houten borden. En op die borden lagen koeienhuiden om de vermenging van zand en water te voorkomen. Ook blijkt de toren al tijdens de bouw iets te zijn verzakt. Ter correctie zijn aan één kant drie extra lagen stenen gemetseld. Er zit daarvoor dus een lichte knik in de toren.

Vervolgens is de toren scheef komen te staan toen de waterdruk van de Zuiderzee wegviel door de drooglegging van de Wieringermeer. Die waterdruk nam weer toe aan het eind van de Tweede Wereldoorlog wegens de onderwaterzetting van de Wieringermeer door de Duitsers; hierdoor ging de toren weer even wat rechter staan. Na de hernieuwde drooglegging stond hij weer even scheef als eerder. We weten dit door de metingen van Monumentenzorg, die dit in principe iedere vijf jaar doet.

Een ander project is de Kaaswaag. Deze stond leeg en moest gerestaureerd worden toen Piet Swart er zijn woning en bloemenzaak Lotus in wilde vestigen. Andere restauraties van markante gebouwen betroffen onder meer: het Koggehuis op de Nieuwstraat en de Mooie Kamer van het Waterschapshuis op de Westerhaven.

Verder moet de bijdrage van Albert aan de herbouw van de Meelmolen De Herder worden genoemd. Hij heeft niet alleen met Ton Boon de hele molen getekend, maar ook via zijn contacten de aannemerswereld ingeschakeld: BBN voor de aanleg van de betonnen fundering en Bos uit Twisk voor het maken van de bewapening. Zeker moet ook nog worden genoemd het werk dat Albert heeft verricht in opdracht van Jachtwerf Jongert. De schepen werden te groot voor de bestaande constructies. Jan Jongert Sr. had alle vertrouwen in Albert, die moest grotere installaties tekenen en onder meer de botenhelling aanpassen, uitrekenen hoe diep er moest worden uitgebaggerd. Gaandeweg kende hij veel ins en outs van de werf. En toen koningin Beatrix de werf kwam bezoeken, zei Jan Jongert, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was: "Albert, jij weet alles, leid jij de koningin maar rond op de werf". Dat was wel een heel aparte ervaring natuurlijk.

Naast restauratiewerk was er ook reguliere bouw, waarvoor een architect benodigd was. Wim Vlaming nam dat voor zijn rekening, maar die werd al vrij jong getroffen door de ziekte van Parkinson. Op een gegeven moment kwam zoon Peter Vlaming in de zaak en is besloten dat Peter en Albert ieder voor de helft aandeelhouder werden van wat Bureau Vlaming BV ging heten. Deze BV kwam in problemen door enkele nieuwbouwprojecten en is toen voortgezet als MO-Architecten in een BV met Mark Noor en Marc Zuydam als aandeelhouders.

Als markante nieuwbouw noemt Albert de Jachtwerf Jongert bij de Oude Zeug; het kantoor van Stichting De Woonschakel, waarin ook het kantoor van het architectenbureau werd gevestigd (zie hieronder bij ME-2 Architecten); de brandweergarage en het gebouw van de buitendienst van de gemeente Medemblik.

Uiteindelijk werd MO-Architecten onderdeel van Bouwbedrijf Zuydam, waarmee het eind 2002 failliet ging.

ME-2 Architecten

De industrialisatie van Medemblik sedert medio de jaren '60 heeft grote veranderingen met zich meegebracht.

Afb.3: Gebouw De Woonschakel (2019).

De artikelenreeks in vorige afleveringen van de Jaaruitgave getuigt hiervan. Zo kwam ook de familie Olthoff in Medemblik. Vader Olthoff werkte bij de firma Conijn in Alkmaar en verhuisde in 1964 naar Medemblik toen Ed Conijn daar begon met jachtenbouw door Conyplex. Mike is hier ook geboren.

Mike is opgeleid tot architect en heeft daardoor een bepaalde visie voor zijn werk opgedaan. In de kern komt het erop neer dat de sfeer van de maatschappij terugkomt in de architectuur van de tijd waarin de bouwwerken worden uitgevoerd. In een welvarende tijd als de Gouden Eeuw worden rijker uitgevoerde gebouwen neergezet dan in een sobere tijd als na de Tweede Wereldoorlog. Als je dan later een bepaalde stijl niet mooi vindt, moet je niet (alle) gebouwen uit die tijd slopen. Latere generaties moeten kunnen zien: "O ja, dat gebouw dateert uit die periode". Er kunnen wél aanpassingen aan dergelijke gebouwen worden gedaan, die de latere tijd weerspiegelen en waarbij toch de vroegere sfeer behouden blijft.

In 2002 waren Mike en Marco Sijtsma werkzaam bij MO-Architecten, dat meegesleurd werd in het faillissement van aannemersbedrijf Zuydam. Zij besloten een nieuw architectenbureau op te starten met als naam: ME-2 Architecten. Hierin zaten niet alleen de voorletters van hun voornamen, maar zat ook een verbinding met Medemblik.

Ten tijde van genoemd faillissement werkten zij aan het nieuwe pand van 'De Woonschakel'; dat werk stond even stil en vervolgens werd dat eerste project van ME-2 Architecten. Het werd ook hun eigen onderkomen aan Overleek 4 (na eerst enige tijd in het oude politiebureau te hebben gezeten aan de Koggenlaan). Hierna volgden nog vele projecten, waarop Mike trots is. Een aantal recente projecten staat afgebeeld op de website van ME-2. Het schenkt hem met name veel voldoening wanneer hij hoort dat mensen graag werken in de panden die door ME-2 zijn opgezet of aangepast. Of dat klanten er graag komen.

Tenslotte heb ik het nog met Mike over recente ontwikkelingen in het vak. Oorspronkelijk was er de combinatie aannemer/tekenaar, al waren er natuurlijk ook gespecialiseerde architecten als Berlage en Cuypers. Naderhand werd architect een steeds specialistischer vak. De architect maakte in opdracht tekeningen en zag toe op de bouw. De jongere architecten gaan meer in de richting van ontwikkeling. Daardoor zijn er ook veel meer specialisten verenigd in hun bureaus.

Uit een onderzoek van Koetsenruijter en Kloosterman, haal ik de volgende bevinding:
".....de maatschappelijke opgaven vragen om een architect die meer open, minder op zichzelf en de eigen professie gericht en collaboratiever is.

Gezien de toegenomen en alsmaar toenemende complexiteit van de opgaven zullen architecten zich meer dan ooit in staat moeten stellen samen te werken met verschillende partijen. Dit omvat de partijen in het bouwproces zelf zoals duurzaamheidsadviseurs, maar ook daarbuiten in de besluitvorming en het gebruik.....samenwerkingen met en inzichten vanuit flankerende vakgebieden zullen leiden tot innovatiekracht die mist wanneer enkel vanuit de kern van het eigen vakgebied gehandeld wordt" (blz. 30).

Bij ME-2 Architecten wordt deze ontwikkeling weerspiegeld door het feit dat momenteel de helft van het personeel gerelateerd is aan het traditionele werk van de architecten en de andere helft aan andere disciplines.

Sjaak Pronk
Medemblik, maart 2020

Geraadpleegde bronnen

<https://www.hoochhoutwout.nl/1998/nicolaas-jacobus-vlaming-een-man-met-een-eigen-stijl>
https://www.westfriesgenootschap.nl/wfon-pdf/056/WGE001000056_0027.pdf
Rosa Koetsenruijter en Robert C. Kloosterman, *Ruimte voor de architect-Een onderzoek naar de veranderingen in positie van architecten in Nederland, 2008-2018*, Amsterdam, 2018.

Herkomst afbeeldingen:
Stichting Beeldbank Wervershoof: 1.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 2.
www.dewoonschakel.nl: 3.

Jaarverslag 2018 - 2019

Opening

De opening wordt verricht door de voorzitter, de heer T. Pronk.

Bestuur

Dit jaar zijn de penningmeester T. Gieling en mevrouw T. Huesmann aftredend. T. Gieling is herkiesbaar en wordt herkozen. Mevrouw Huesmann is niet herkiesbaar. In de door haar vertrek ontstane vacature wordt A. Mol benoemd.

Leden

De vereniging heeft 396 leden. Ten opzichte van vorig jaar is het aantal leden licht gestegen.

Overleden leden

In het afgelopen jaar namen wij afscheid van:

- Very Bonnema;
- Taede van Doorn;
- Ruud Spruit;
- Tineke Stuurman;
- Corrie Wagenaar.

Stadswandelingen

Dit jaar hebben wij 8 stadswandelingen verzorgd. De deelnemers hieraan kwamen niet alleen uit Medemblik. Via de website wordt aan dit stuk promotie van Medemblik bekendheid gegeven.

Lezingen

- 23 november 2018:
Jaarvergadering met na de pauze een kleine presentatie van Ad Gieling over de Westfriese munt in Medemblik;
- 22 februari 2019:
Herman Pieter van der Kolk: Een kijkje in Medemblik door de jaren heen. Maar liefst 168 bezoekers;
- 22 maart 2019:
Peter Swart: Ontdek de Gouden Eeuw in Medemblik. Ook deze avond werd goed bezocht, 113 bezoekers;
- 26 april 2019:
Een presentatie door Gerard de Vries over de Medemblicker architect A.T. van Wijngaarden;
- 1 november 2019:
Gerard Dudink: Al 35 jaar Stichting Rondom. Een afgeladen "Sint Pieter".

Jaarlijkse excursie

Reisdoelen dit jaar waren Schoonhoven en Montfoort. Aan de excursie namen 46 personen deel.

Schenkeningen

Ook dit jaar heeft de vereniging weer veel schenkingen mogen ontvangen.

Hiervan is een overzicht beschikbaar, dat op verzoek door de secretaris wordt toegezonden.

Huisvesting

Nog niet zo lang geleden heeft de gemeente de procedure tot herziening van het bestemmingsplan, dat de grondslag moet bieden voor verdere ontwikkelingen op de Kop van de Nieuwstraat weer opgestart. Wanneer dat bestemmingsplan wordt vastgesteld en wanneer er op basis daarvan vergunningen worden verleend, is op dit moment niet duidelijk. Wij blijven de ontwikkelingen met belangstelling volgen en zullen hier zo nodig op inspelen.

Openstelling Stadsmuseum

Een woord van dank aan alle vrijwilligers, die het mogelijk maken om onze collectie te tonen, is op zijn plaats.

Verslag kascommissie

De kascommissie, bestaande uit de heren Koos Minnema en Benno Hoekstra, heeft de boeken onderzocht en alles akkoord bevonden (decharge voor goedkeuring penningmeester).

Benoeming nieuwe kascommissie

Voor 2019 worden de heren Benno Hoekstra en Hans van der Klein en als reserve-lid de heer Gerard van As benoemd.

Verslag penningmeester

De penningmeester, de heer T. Gieling, geeft aan, dat het afgelopen boekjaar een negatief saldo kent van € 865,-. Het gevolg is, dat het bestuur heeft besloten om de contributie m.i.v. 2020 te verhogen naar € 25,- per jaar.

Vooruitblik naar 2020

De jaarlijkse excursie zal plaatsvinden op woensdag 13 mei 2020.

De vergunning voor het plaatsen van het monument in de Muntstraat is afgegeven. Er wordt nu geprobeerd om de benodigde financiële middelen bij elkaar te krijgen om het gedenkteken daadwerkelijk te kunnen plaatsen.

T. Pronk, voorzitter

R. Boekel, secretaris.

Medemblik, 21 november 2019.

Colofon

Secretariaat:

R.J. Boekel Westersingel 10 1671 GN Medemblik Mail: r.boekel@quicknet.nl

Ledenadministratie:

A.T.N. Gieling Pampus 42 1671 RK Medemblik Mail: atn.gieling@quicknet.nl

Website:

<http://www.okv-medenblick.nl>

Contributie lidmaatschap:

€ 25,-- per jaar.

Jaaruitgave:

€ 9,-- per exemplaar.

Bestuur Oudheidkundige Vereniging "Medenblick":

A.J. Pronk	Voorzitter
A.B. Gieling	Vice-voorzitter
R.J. Boekel	Secretaris
A.T.N. Gieling	Penningmeester
A. Mol	Coördinator
Mw. J. Mureau-Droog	Bibliothecaris
A. Dudink	Coördinator

Stadsmuseum:

Op de eerste verdieping van het voormalige stadhuis aan de Dam is een permanente tentoonstelling ingericht over de geschiedenis van de stad Medemblik. In drie vertrekken staan vitrines met voorwerpen en bodemvondsten. Ook de statige burgemeesterskamer is toegankelijk.

Het Stadsmuseum is van half april tot half september geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur en op afspraak. Meer informatie vindt u op onze website.

Medewerkers redactiecommissie Jaaruitgave:

A. Dudink
A. de Greeuw
A. Kamma
S. Pronk
Mw. A.J.C. Revier-van der Aar

Bankrekeningnummer:

NL77 ABNA 0586 8451 00,
p/a A.T.N. Gieling, Pampus 42, 1671 RK Medemblik,
tel. 0227 - 544057.

Drukwerk:

Indrukmakers, Hoorn.

